

Schriftelijke vragenronde rapporten MV en Ambt

Inleiding

Eind februari 2017 hebben deputaten de vragen van de afgevaardigden van de synode naar aanleiding van de rapporten van het deputaatschap MV en ambt ontvangen. Het betrof een flink aantal vragen, geclusterd in een aantal thema's. Ten behoeve van de taakverdeling en vanwege het detailniveau van sommige van de vragen, hebben we deze vragen geordend volgens de hoofdstukindeling van het rapport. Daarbij hebben we ervoor gekozen steeds te starten met een korte inleiding, met daarin een aantal algemene opmerkingen over de bevraagde thema's en de vragen en antwoorden onder elkaar geordend.

De inleiding op hoofdstuk 2 is wat uitgebreider, ook vanwege het aantal vragen over de zwijgtteksten. Mede door de opzet en de gehanteerde werkwijze van het rapport, waarbij we vooral gezocht en geredeneerd hebben vanuit bredere lijnen, is de aandacht voor de zwijgtteksten beperkt geweest. Daarom hebben we in de beantwoording geprobeerd hieraan uitgebreid aandacht te geven. We hebben een aantal exegeses naast elkaar gezet en onze visie daarop besproken. Op die manier hopen we de gemiste aandacht voor de zwijgtteksten te compenseren.

Bij het bespreken van de zwijgtteksten hebben we gebruik gemaakt van deels gepubliceerd en deels niet-gepubliceerd materiaal. Het betreft documenten die ons in de loop van onze werktijd als deputaten zijn toegestuurd, of documenten die zijn ontstaan door gezamenlijk meedenken en meeschrijven. Niet alle auteurs hebben de teksten met het oog op publicatie geschreven, daarom verzoeken we u als lezer om het gebruik en de interpretatie van de opvattingen van de auteurs voor rekening van het deputaatschap te nemen.

Dit document is oorspronkelijk geschreven als een intern document voor de synode, maar wordt nu beschikbaar gesteld aan belangstellenden. Daartoe hebben we de inleiding en de opmaak aangepast en hier en daar een nummeringsfout hersteld. De inhoudelijke beantwoording van de vragen is niet gewijzigd ten opzichte van de versie die de synodeleden hebben ontvangen.

Deputaten MV en Ambt

16 juni 2017

Inhoud

Inleiding op de antwoorden op de vragen nav Samen Dienen	1
Hoofdstuk 1 Inleiding en werkwijze	3
Vragen en antwoorden bij hoofdstuk 1	4
Hoofdstuk 2 Bijbelse bouwstenen.....	7
2.1 Inleiding	7
2.2 Evangelie & Cultuur	8
2.3 Zwijgteksten	9
Vragen en antwoorden bij hoofdstuk 2	17
Hoofdstuk 3 Het belijden over de ambten.....	34
Vragen en antwoorden bij hoofdstuk 3	35
Hoofdstuk 4 M/V in de praktijk	42
Vragen en antwoorden bij hoofdstuk 4	42
Hoofdstuk 5 Advies zusterkerken.....	44
Vragen en antwoorden bij hoofdstuk 5	44
Hoofdstuk 6 Argumentatie en advies.....	46
Vragen en antwoorden bij hoofdstuk 6	47

Hoofdstuk 1 Inleiding en werkwijze

Hieronder wordt een aantal vragen beantwoord die zich richten op onze werkwijze en de gekozen toon en taal in de beide rapporten. Voordat we op de afzonderlijke vragen antwoord geven, willen we graag op twee zaken dieper ingaan: taal en werkwijze.

Allereerst gaan we in op de gekozen toon en taal van het pijnpuntenrapport en het rapport Samen Dienen. In het pijnpuntenrapport kiezen we bewust 'oorlogstaal' om daarmee aan te duiden op welke wijze het gesprek M/V lijkt te worden gevoerd. Het is niet meer 'een' onderwerp dat we met elkaar bespreken, waarbij we exegetische kunnen toepassen binnen de bandbreedte van de belijdenisgeschriften, maar het is een graadmeter geworden voor het gereformeerd zijn. Door 'oorlogstaal' te gebruiken wilden we deze houding zichtbaar maken en afkeuren, want dat is niet hoe we met elkaar horen om te gaan. Wat dan de toon is die we voorstaan, blijkt uit het advies aan het eind van het pijnpuntenrapport en de taal die we kiezen in Samen Dienen. Het gaat om het samen zoeken naar wat God in zijn woord van ons vraagt, samen de weg willen lopen. Dat is ook wat we van u als synode vragen. Als u spreekt, spreek dan zonder anderen te veroordelen, maar in het vertrouwen dat de ander eenzelfde liefde voor Gods woord heeft als u. Als u luistert, luister dan echt en zonder vooringenomenheid, alleen dan kunt u gezamenlijk tot een beslissing komen.

Ten tweede willen we expliciet zijn over onze werkwijze, dit mede naar aanleiding van vragen en opmerkingen in de pers en tijdens regioavonden, over ons vermeend toeschrijven naar een conclusie. We horen regelmatig dat de manier waarop de taakopvatting is geformuleerd en de vraag die we onszelf gesteld hebben, er tekenen van zijn dat we al vooraf onze conclusie hadden bepaald en alleen nog de argumentatie moesten opschrijven. 1. Dat doet echter geen recht aan de werkwijze van de deputaten. 2. Bovendien zijn de deputaten door de vorige synode geselecteerd op basis van hun heterogeniteit, zowel in expertise, werkzame praktijk, leeftijd, geslacht als opvatting. De taakopvatting waarmee we gestart zijn, is in overleg met het moderamen van de vorige synode tot stand gekomen en ook door de synode geaccordeerd alvorens we ermee aan de slag gingen. Het is een werkbaar omzetting van de opdracht van de synode, waarbij beide lijnen in de Bijbel zijn meegenomen en alle bouwstenen zoals aangedragen door de synode zijn verwerkt. 3. Vervolgens hebben de deputaten op basis van deze bouwstenen hun werk opgepakt, daarbij steeds iedere bouwsteen afzonderlijk onderzoekend en besprekend. Iedere bouwsteen is ook op zijn eigen manier onderzocht: de praktijk in samenwerking met MVIK, de buitenlandse kerken middels een schriftelijke vragenlijst, ambt door een historische verkenning en Bijbel door middel van de grote lijnen en de exegetische van zwijg/spreekteksten. 4. Pas in juni 2016, toen er voor alle bouwstenen een tekst was geschreven, hebben de deputaten samen gesproken over de conclusies en het advies voor de synode. Het deputaatschap herkent zich dan ook niet in de opmerkingen dat er vanaf het begin aan is toegewerkt naar een conclusie.

Tijdens de buitenlandweek hoorden we van enkele buitenlandse afgevaardigden over een 'complottheorie'. Zij meenden dat op de synode van Ede al was besloten dat de ambten open zouden gaan voor vrouwen en dat ons deputaatschap is aangewezen om de argumentatie te schrijven. Deze gedachte was volkomen nieuw voor ons. Zoals hierboven al is aangegeven, blijkt uit onze taakopvatting en werkwijze het tegendeel.

Vragen en antwoorden bij hoofdstuk 1

Vraag 1.1: *Het is me opgevallen, dat het boek 'Ambten in de Apostolische Kerk' van Van Bruggen niet wordt genoemd. Is dat niet gebruikt? Hij pleitte toen al voor vrouwelijke diakenen (diaconessen).*

Antwoord 1.1: In het rapport is niet de opzet gebruikt van een studie waarbij naar zoveel mogelijk bronnen is verwezen. Ook deze bron is bekend (zie noot 38 uit het rapport), maar omdat er geen argumenten rechtstreeks uit zijn gehaald, is er niet uitgebreider naar verwezen.

Vraag 1.2 *Willen degenen uit het deputaatschap die eerst tegen de vrouw in het ambt waren en nu voor, aangeven, door welke argumenten ze nu definitief overtuigd zijn?*

Antwoord 1.2: Naar ons idee is deze vraag op de bijeenkomst van 25 maart afdoende beantwoord. Overigens waren niet alle deputaten uitgesproken voor of tegen bij de start van het traject. Kort samengevat komt het erop neer dat een aantal argumenten (die voor ieder anders wegen) een rol hebben gespeeld:

- Kritisch zelfonderzoek naar de omgang met de uitleg van de zwijgteksten
- Exegese van de zwijgteksten vanuit het geheel van de betreffende hoofdstukken
- Andersluidende exegeses van de zwijgteksten
- De waarde die wordt toegekend aan de zwijgteksten in de traditie en cultuur van de GKv-kerken (die zo niet beoogd kan zijn door de schrijver van die teksten)
- Hernieuwde bezinning op teksten waar vrouwen juist (ambtelijk) spreken

Vraag 1.3: *(pijnpuntenrapport) U gebruikt veel termen uit de 'oorlogssfeer' (kampen, loopgraven, etc.). Dit is in zoverre terecht dat emoties bij dit onderwerp vaak diep zitten en krachtig tot uiting komen. Zit in de GKv (bijna) iedereen in een loopgraaf, of zijn dat er uiteindelijk maar weinig? Met andere woorden: hoe breed is de polarisatie in de kerken? Is er niet een enorm groot deel van de kerken (mn jongeren) waar dit onderwerp gewoon en rustig besproken kan worden? En heeft uw voorstelling van zaken niet als gevaar dat de oorlogswerkelijkheid vergroot wordt? En ook dit: zit iedereen die over dit onderwerp een opvatting heeft, daarmee in een loopgraaf?*

Antwoord 1.3: De 'oorlogstaal' is bewust gekozen om uitdrukking te geven aan de manier waarop tot dusver het gesprek is gevoerd, juist om daarmee aan te geven dat dit niet de wijze is waarop we er samen uit kunnen komen. Dat wil niet zeggen dat iedereen met een opvatting meteen in een loopgraaf zit, het gaat er om of en hoe men met die opvatting het gesprek ingaat. Overigens is de oorlogstaal gebruikt voor het pijnpuntenrapport, in 'Samen dienen' klinkt een andere toon. Dat de polarisatie in de kerken breed is, blijkt al uit het onderzoek uit 2005 en wordt bevestigd door het onderzoek dat deputaten MVIK hebben verricht. In het onderzoek uit 2005 bleken er verschillen te zijn tussen leeftijdsgroepen en opleidingsniveaus, het is aannemelijk dat dat nog steeds het geval is. Gelukkig zijn er tal van gemeenten waar dit onderwerp gewoon besproken kan worden, helaas is er ook een flink aantal kerkleden dat de behoefte heeft om zich hierover scherp en oordelend uit te laten.

Vraag 1.4: *N.a.v. p. 4, eerste alinea: er is door sommigen op gewezen, dat de wijze waarop deputaten hun missie opvatten, bewijs zou leveren van een nieuwe hermeneutiek waarbij de huidige cultuur leidend zou zijn. Het lijkt me belangrijk dat deputaten duidelijk maken hoe ze dit bedoelen. Ikzelf lees*

het zoals het op p. 33 gezegd wordt (3.4.1. 1^e al.: "... hoe verantwoorden wij onze kerkelijke keuzes vandaag?")

Antwoord 1.4: In het rapport zijn we niet expliciet over hermeneutiek. We nemen in ieder geval geen standpunt in bij de keuze tussen 'oude' en 'nieuwe' hermeneutiek. Het onderscheid vinden we minder relevant, want niet zozeer de manier van omgaan met de Bijbel is veranderd, maar de (context van de) lezers. We hebben juist uitdrukkelijk hierover geen standpunt willen innemen. Er is exegese, de uitleg aan de hand van de tekst met een aantal geaccepteerde regels, en er is de interpretatie van die teksten. Er zijn verschillen in de exegese, deze worden veelal uitgevochten door theologen en wetenschappers, en er zijn verschillen in de hermeneutiek. Daarover praat een veel breder deel van de samenleving mee. Wie interpreteert, neemt onherroepelijk de context mee. We hebben in ons rapport duidelijk willen maken waar we denken dat onze culturele opvattingen ons denken beïnvloeden. We laten ons echter niet leiden door wat de cultuur vraagt, maar door wat de bijbelgegevens ons leren.

De vorige synode heeft de opdracht gegeven om nadrukkelijk te zoeken naar manieren waarop de gaven van vrouwen ingezet kunnen worden, gebaseerd op de Bijbel, een visie op het ambt en de praktijk in binnenlandse en buitenlandse zusterkerken. Er is dus gevraagd om een bredere benadering van de vraag, en niet alleen een exegetisch antwoord. Daaraan hebben we voldaan, waarbij we transparant zijn geweest over hoe we bijbelgegevens hebben gebruikt.

Vraag 1.5: Wat bedoelen jullie met gelijkheid, gelijkwaardigheid, wederkerigheid, en hoe verhouden die begrippen zich tot elkaar, kunnen jullie dat met concrete voorbeelden toelichten?

Antwoord 1.5: We willen geen filosofische discussie starten over de inhoud en betekenis van deze termen, maar kunnen wel aangeven op welke wijze we ze opgevat hebben in ons denken en spreken.

Als we gelijkheid afwijzen, zeggen we daarmee dat man en vrouw wel degelijk fysiek verschillend zijn geschapen, en daarom per definitie niet gelijk zijn.

Als we zeggen dat man en vrouw gelijkwaardig zijn, dan geven we daarmee aan dat beiden samen naar Gods beeld geschapen zijn en ook samen Gods beeld vormen en daarom voor hem gelijkwaardige schepselen zijn, dragers van het cultuurmandaat, ieder in hun eigenheid als man en vrouw.

Met wederkerigheid doelen we op het bijbels denken vanuit de relatie. Man en vrouw zijn aan elkaar gegeven om elkaar aan te vullen. In de wederkerigheid van de relatie tussen man en vrouw weerspiegelt de mens het beeld van de drie-enige God, die in liefdevolle eenheid samenwerken aan het plan van God met de schepping. .

Een concreet voorbeeld bij dergelijke begrippen is altijd gevaarlijk, omdat daarover een apart gesprek kan ontstaan, maar wellicht is het beeld van de sleutel en het slot hier van toepassing. Beide zijn verschillend, maar even nodig om iets te openen of te sluiten. Pas samen komen ze goed tot hun recht.

Vraag 1.6: Los van de exegetische keuzen: is gelijkwaardigheid en toch verschillende rollen tussen man en vrouw mogelijk volgens deputaten, of zijn verschillende rollen per definitie ook niet gelijkwaardig?

Antwoord 1.6: We willen geen filosofische discussie starten over de inhoud en betekenis van deze termen, maar kunnen wel aangeven op welke wijze we ze opgevat hebben in ons denken en spreken.

Als we gelijkheid afwijzen, zeggen we daarmee dat man en vrouw wel degelijk fysiek verschillend zijn geschapen, en daarom per definitie niet gelijk zijn.

Als we zeggen dat man en vrouw gelijkwaardig zijn, dan geven we daarmee aan dat beiden samen naar Gods beeld geschapen zijn en ook samen Gods beeld vormen en daarom voor hem gelijkwaardige schepselen zijn, dragers van het cultuurmandaat, ieder in hun eigenheid als man en vrouw.

Met wederkerigheid doelen we op het bijbels denken vanuit de relatie. Man en vrouw zijn aan elkaar gegeven om elkaar aan te vullen. In de wederkerigheid van de relatie tussen man en vrouw weerspiegelt de mens het beeld van de drie-enige God, die in liefdevolle eenheid samenwerken aan het plan van God met de schepping. .

Een concreet voorbeeld bij dergelijke begrippen is altijd gevaarlijk, omdat daarover een apart gesprek kan ontstaan, maar wellicht is het beeld van de sleutel en het slot hier van toepassing. Beide zijn verschillend, maar even nodig om iets te openen of te sluiten. Pas samen komen ze goed tot hun recht.

Hoofdstuk 2 Bijbelse bouwstenen

2.1 Inleiding

Met nadruk verwijzen we naar de algemene opmerkingen die op de zitting van 25 maart door ons gemaakt zijn rond Bijbelgebruik, cultuur en hermeneutiek en die inmiddels in het bezit zijn van de synodeleden. In aanvulling daarop benadrukken we nog eens dat de Bijbel geen duidelijk sluitend verhaal biedt rond vrouw en ambt. Dat geldt zowel voor het pro- als voor het contrastpunt. Beide hebben hun aanknopingspunten, beide hebben hun zwakke plekken.

Bij het standpunt dat we verdedigen in *Samen dienen* zien wij als zwakste plek dat we niet in staat zijn geweest aan te geven waarin precies het verschil tussen mannen en vrouwen bestaat. Uiteraard zijn er de biologische verschillen, maar die zijn voor het ambt niet relevant. Voor ons was het belangrijk te ontdekken dat in de Bijbel man en vrouw vooral elkaar aanvullend getekend worden.

Bij het contra-standpunt worden die verschillen vaak in verband gebracht met onderwijzen, gezag en leiding geven. Maar ook dan blijven er Schriftplaatsen over die in een andere richting wijzen, omdat vrouwen ook in het NT blijken te onderwijzen en te profeteren. Dat is niet te rijmen met 'zwijgen'. Om bij deze divergerende lijnen toch een Bijbels verantwoord standpunt te vinden hebben we geprobeerd zo veel mogelijk te letten op doorgaande lijnen in de Schrift (in ons rapport aangeduid als de vier *lagen* § 2.2.4) inclusief de ontwikkeling die daarin zichtbaar wordt. Tegelijkertijd hebben we willen letten op ontwikkelingen in de cultuur. Naar onze overtuiging is de huidige verhouding tussen mannen en vrouwen meer in overeenstemming met de Schrift dan zo'n 65 jaar geleden. Vrouwen waren niet handelingsbekwaam en hadden ook maatschappelijk een ondergeschikte positie. Vandaag ontvangen ze veel meer ruimte om de van God ontvangen gaven te ontwikkelen en in te zetten in de samenleving. Daar hoort ook bij dat zij onderwijzen, gezag bekleden en leiding geven. Wel blijft de roeping te onderzoeken en in gesprek te blijven hoe de gaven van mannen en vrouwen ook echt aanvullend ingezet kunnen worden in het kerkenwerk. Dan zal ook echt het eigene van man en vrouw tot Zijn recht komen.

Het onderzoek van het deputaatschap *MV in de kerk* laat zien dat vrouwen ook in de kerk steeds meer ruimte en taken gekregen hebben om hun van God ontvangen gaven te ontwikkelen. Een culturele ontwikkeling heeft zo de vraag urgent gemaakt om opnieuw ons aan de hand van de Bijbel te bezinnen op de plaats en de roeping van vrouwen in de gemeente. De ontwikkeling die we in de kerkelijke praktijk hebben gevonden past duidelijk bij lijnen die in Gods heilsgeschiedenis zichtbaar worden. Tegelijkertijd zijn er Schriftwoorden die hier manen tot terughoudendheid. Er bestaat grote consensus rond het feit dat de Bijbel een *zwijglijn* en een *spreeklijn* laat zien. Dat is wat voor- en tegenstanders verbindt. De wegen gaan uit elkaar als het gaat om de manier waarop die beide lijnen in de praktijk gehonoreerd worden. In ons rapport brengen we ook de *zwijglijn* in beeld, maar we zien geen mogelijkheid daaraan de institutionele consequentie te verbinden dat het ambt in alle tijden gesloten zou moeten blijven. De Bijbelse nadruk op de gezamenlijke verantwoordelijkheid van man en vrouw verhindert dat. (Hieronder gaan we uitvoeriger in op de zwijgteksten).

Wij vragen erkenning voor de rol van de cultuur waarin wij leven bij ons Bijbellezers. Dat is altijd al het geval geweest. Ook in de eeuwen dat het contrastpunt standaard was. In een wereld waarin het 'normaal' was dat vrouwen per definitie handelingsonbekwaam waren lag het voor de hand dat vrouwen in de kerk ook een ondergeschikte rol zouden spelen. Intussen bleven veel van de door de Geest aan de gemeente geschonken gaven (van de vrouwen in haar midden) ongebruikt voor de directe kerkelijke dienst (uiteraard werden zij indirect in de huizen van de kerkleden wel ingezet).

Dat veranderingen in de cultuur ook wijziging in een christelijk standpunt kan opleveren kennen we uit de geschiedenis van de slavernij. Nergens richt de Bijbel zich uitdrukkelijk tegen de slavernij. Het lijkt er zelfs op dat de apostelen haar in stand willen houden met de oproep om gehoorzaam te zijn aan hun meesters. Maar als langzamerhand het inzicht doorbreekt in de westerse cultuur dat slavernij onrecht is jegens medemensen blijkt bij teruglezen in de Schrift dat er duidelijke lijnen op te merken zijn die voluit in de richting van afschaffing wijzen. Achteraf gezien is te zeggen dat de huidige stand van zaken rond heren en slaven meer in overeenstemming met de Schrift is dan de eerste 18 eeuwen na Christus. Een meer recent voorbeeld: nog geen 60 jaar geleden werd het dragen van broeken door vrouwen verboden met een beroep op Deuteronomium 22:5.

Overigens is ook binnen de Schrift zelf duidelijk sprake van culturele ontwikkelingen. Een duidelijk voorbeeld is dat van de polygamie. In het OT blijken vele gelovige mannen meerdere vrouwen te hebben (andersom nooit!). Er zijn er zelfs meerdere Schriftgedeeltes die polygamie lijken te regelen (o.m. Ex. 21: 7-10, Deut. 21: 15-17, 2 Sam. 12:8 en de wet op het leviraatshuwelijk). De cultuur van die dagen was op dit punt zelfs in Israël terug te vinden. Pas bij Paulus lijkt de Bijbel te breken met dit verschijnsel als hij de vereisten voor het ambt formuleert. Bij nader inzien blijken achteraf de genoemde Schriftgedeelten wel in die richting te wijzen.

Concluderend: als je vanuit een veranderde situatie de Schrift terugleest wordt achteraf vaak duidelijk dat er in de Bijbel altijd al lijnen zichtbaar worden die wijzen in de richting van de genoemde veranderingen. Dat is de kracht van Christus' genade die niet werkt op de wijze van dynamiet dat de culturele wereld laat exploderen, maar zuurdesem (gist) dat voor het oog onzichtbaar maakt dat het deeg langzamerhand rijst en in het verborgene werkt totdat de vrucht gerijpt is en tevoorschijn komt (vgl. § 2.2.4 p. 12). Dat onderstreept de roeping om steeds opnieuw samen te zoeken naar de concrete weg van de Geest. Het ene Woord dat ons is toevertrouwd omsluit iedere tijd en iedere plaats.

2.2 Evangelie & Cultuur

Een groot probleem (er zijn er meer) bij het nadenken over de relatie tussen het evangelie en de cultuur is wel dat we zelf volop deel uitmaken van die cultuur. Het is onmogelijk om je aan haar impact te onttrekken, want dan zou je uit de wereld moeten gaan. Daarbij is cultuur als verschijnsel al complex genoeg. Dat mag ons voorzichtig en bescheiden maken in ons spreken. Het is ons niet gegeven de verhouding tussen evangelie en cultuur tot in de diepte te begrijpen.

Dat gezegd zijnde denken we dat die verhouding wel op een bepaalde manier te duiden is. In ieder geval zijn vier aspecten te omschrijven, die alle *tegelijk* van toepassing zijn:

1. Het evangelie is *transcultureel*: Gods Woord overstijgt alle culturen: één Heer, één geloof, één doop, één God en Vader van allen. Christus' heil omsluit alle volken, talen, naties en culturen.
2. Het evangelie werkt *contextueel*: Er is altijd een wisselwerking tussen het Woord van God en de concrete culturele context waarbinnen het Woord klinkt: De Joden een Jood, de Grieken een Griek. Het wereldwijde evangelie leidt niet tot een wereldwijde monocultuur. Daarom ziet b.v. een kerkdienst in Nairobi er anders uit dan in Vriezenveen.
3. Het evangelie is *contracultureel*: Het Woord is uit God en niet uit de mensen. Gods Woord is goed en zuiver. Daarom ontmaskert het evangelie het kwaad, zoals dat zich nestelt in de menselijke samenleving.

4. Het evangelie werkt *cross-cultural*: Het evangelie heeft verbindende kracht in de ontmoeting van diverse culturen. Bij alle culturele verschillen brengt de Geest door het evangelie een diepe eenheid in Christus tot stand die alles overbrugt.

Zoals gezegd: deze vier aspecten zijn *tegelijkertijd* van toepassing. Ze mogen en kunnen niet tegen elkaar uitgespeeld worden.

Wij merken dat in de discussie rond MV en Ambt vooral het tweede en de derde aspect komen bovendien. Het *contextuele* van de relatie is heel duidelijk aanwezig: vanwege de veranderde positie van vrouwen in de samenleving is de vraag urgent geworden. Maar tegelijkertijd is waar dat alle eeuwen door dit contextuele aspect een belangrijke rol heeft gespeeld. In een cultuur waar mannen de beslissingen namen (ook over de vrouwen) was het logisch dat de kerk, levend uit het evangelie niet op de gedachte kwam vrouwen in te schakelen voor de ambtsdienst. Zelfs wanneer die gedachte geopperd werd (zoals Calvijn dat deed bij het diakenambt) was de contextuele oriëntatie zo sterk dat ze geen kans kreeg.

Het *contraculturele* aspect van de relatie wordt vaak ingebracht in de vorm van een antithetisch motief. Een voorbeeld: als vrouwen in de wereld vechten om eigen baas te zijn, moet de kerk daar juist niet aan mee doen. Dit is een belangrijke gedachte. In bepaalde humanistisch-feministische uitingen zien we iets terugkomen van de drive waarmee vrouwen het in een machtsstrijd voorzien hebben op mannen, zoals dat in het vloekwoord van Gen. 3: 16 wordt aangeduid. Het is belangrijk dat de kerk ook in de verhouding tussen mannen en vrouwen toetst of het kwaad zich daar niet nestelt in ons gedrag.

Daarnaast moet duidelijk zijn dat het contraculturele aspect niet per definitie een antithetische houding ten opzichte van de cultuur inhoudt. Uit het evangelie *volgt* een cultuur, die soms haaks staat op de ons omringende, en soms ook niet. We hebben gesignaleerd dat in het honoreren van de plaats van vrouwen in onze samenleving ook iets van de doorwerking van het evangelie in de samenleving openbaar wordt. In de concrete discussie rond vrouw en ambt is het o.i. niet juist vanwege het contraculturele aspect bij voorbaat een contrastpunt in te nemen. Het mag ons veel zeggen dat de Bijbel nergens de inzet van vrouwen in het kerkenwerk aanduidt als 'kwaad'. En juist die ontmaskering van het kwaad is de kern van het contraculturele aspect.

2.3 Zwijgteksten

In de loop van de eeuwen is veel geschreven over de 'zwijgteksten' (1 Kor. 14:34-35 en 1 Tim. 2:11-12). Velen hebben daarover geschreven vanuit de overtuiging dat ook deze teksten behoren bij het apostolische woord dat met gezag naar ons toe komt. Anderen staan kritisch tegenover deze teksten (m.n. tegenover 1 Tim. 2:11-12; ze menen dat de brieven aan Timoteüs niet van de hand van Paulus zijn maar van een leerling van Paulus en ze schuiven 1 Timoteüs 2 aan de kant als de doorgeschoten mening van een conservatieve leerling van Paulus). Wij weten ons hartelijk verbonden met diegenen die de Bijbel inclusief de 'zwijgteksten' aanvaardden als het woord van God.

In het rapport 'Samen dienen' hebben we niet veel geschreven over de zwijgteksten. Dat komt met name door het proces dat we hebben doorgemaakt. We hebben de brede lijnen van de Bijbel onderzocht en ons niet exclusief op de zwijgteksten geconcentreerd. Achteraf vinden we het jammer dat we te laconiek zijn omgegaan met de plek die deze teksten in de discussie hebben. We wilden niet herhalen wat reeds was geschreven voor eerdere synodes, maar hadden hieraan meer aandacht

kunnen besteden. We willen onze conclusie m.b.t. de zwijgteksten daarom nu nader onderbouwen door een kleine bloemlezing te geven van de uitleg van de zwijgteksten. We hebben enkele publicaties geraadpleegd en ook bijdragen die ons als deputaten zijn toegezonden. We geven onze bloemlezing aan de hand van vier vragen:

- a) Paulus schrijft in 1 Korintiërs 14:34a dat vrouwen moeten zwijgen en niet mogen spreken. Wat bedoelt Paulus met “niet spreken”? Wat is de relatie met 1 Korintiërs 11:5 waar Paulus in het voorbijgaan laat merken dat vrouwen bidden en profeteren?
- b) Naar welke “wet” verwijst Paulus in 1 Korintiërs 14:34b?
- c) Paulus verbiedt aan een vrouw in 1 Timoteüs 2:12 “dat ze zelf onderwijst of gezag over mannen heeft”. Wat betekent dat in relatie tot teksten als Titus 2:3?
- d) Waar verwijst Paulus naar in 1 Timoteüs 2:13-14?

2.3.1 a) “niet spreken” in 1 Korintiërs 14:34a

Paulus schrijft in 1 Korintiërs 14:34a dat vrouwen moeten zwijgen en niet mogen spreken. Wat bedoelt Paulus met “niet spreken”? Wat is de relatie met 1 Korintiërs 11:5 waar Paulus in het voorbijgaan laat merken dat vrouwen bidden en profeteren?

- **Kanttekeningen op de Statenvertaling:** Paulus geeft zowel in 1 Kor. 11 als in 1 Kor. 14 aanwijzingen m.b.t. “vergaderingen”. Profeteren door mannen is: de Schriften der profeten voorlezen en uitleggen, of iets wat later zal gebeuren, voorzeggen, of zulke uitleg aanhoren. Profeteren door vrouwen kan vanwege 1 Kor. 14 niet hetzelfde zijn maar moet beperkt zijn tot: de uitlegging der profetische Schriften aanhoren, of (door een goddelijk ingeven gedreven) in de vergadering toekomstige dingen voorzeggen. Vrouwen mogen openlijk niet spreken, ook al zijn zij met goede kennis begaafd.
Commentaar: Vanuit 1 Kor. 14 wordt in 1 Kor. 11 het woord ‘profeteren’ op twee manieren uitgelegd: breed als het over vrouwen gaat, smal als het over mannen gaat. Argumenten daarvoor kunnen niet aan 1 Kor. 11 worden ontleend.
- **Cornelis van Dam (niet gepubliceerd):** In 1 Kor. 11 en 14 gaat het over officiële erediensten. Toen werd geprofeteerd en in tongen gesproken, maar nu niet meer.
Commentaar: Vanuit een eigen visie op ‘officiële erediensten’ die scherp te onderscheiden zijn van gemeentevergaderingen of bijeenkomsten van gemengde Bijbelstudiegroepen worden 1 Kor. 11 en 14 geïnterpreteerd.
Profetie krijgt een heel beperkte uitleg en wordt gezien als iets van de begintijd. Wat blijft er over van de blijdschap van na Pinksteren?
- **Melle Oosterhuis (niet gepubliceerd):** Tekstkritisch is 1 Kor. 14:34-35 onzeker. Samenkomsten van toen kunnen zijn: onze kerkdiensten, onze wijkavonden, onze gemeentevergaderingen.
Commentaar: Deze tekstkritische opmerking wordt wel vaker gemaakt maar een feit is dat deze verzen slechts in een paar handschriften *verplaatst* worden naar het slot van 1 Kor. 14. Er is tekstkritisch gezien geen reden om deze verzen te betwijfelen.
- **Walter C. Kaiser:** 1 Kor. 14:34 is geen algemeen verbod. Zie 1 Kor. 11:5 en 1 Kor. 14:31. Paulus citeert hier uit de vragen van de Korintiërs (als in 6:12, 8:8 en 10:23). Uit 1 Kor. 14:36 blijkt dat hij het niet eens is met vers 34-35.
Commentaar: Dit is een bijzondere uitleg die we zo niet eerder tegengekomen zijn maar die het overdenken waard is. Als 1 Kor. 14:34-35 de mening is van christenen in Korinte, zou dat

ook de scherpe reactie van Paulus in vers 36 verklaren.

- **Samuele Bacchiocchi:** Aan vrouwen wordt in 1 Kor. 14 niet toegestaan “to speak authoritatively as the leader of the congregation”. Ze mogen wel actief zijn als medewerkers maar niet als aangewezen leiders.
Zijn vertaling van 1 Kor. 14:33b-36: “As in all the churches of the saints, the women should keep silence in the churches. For they are not permitted to speak, but should be subordinate, as even the law says. If there is anything they desire to know, let them ask their husbands at home. For it is shameful for a woman to speak in church. What! Did the word of God originate with you, or are you the only ones it has reached?”
Commentaar: De publicatie van Bacchiocchi (een zevendedags adventist) wordt door Pieter Boonstra in Nader Bekeken met instemming aangehaald als “verplichte kost voor synodeleden”.
Bijzonder vinden we in zijn publicatie de vertaling van 1 Kor. 14:33b-36. Deze vertaling wekt de indruk dat Paulus zich in vers 36 fel verzet tegen wat in vers 33b-35 staat. Maar die kant gaat Bacchiocchi zelf niet op.
- **C. den Boer:** Wie met de zwijgtekst van 1 Kor. 14 bezig is, krijgt te maken met veel problemen. En dat maakt het voorzichtig om al te vlotte conclusies te trekken. De gaven van de Geest zijn ook voor vrouwen maar uit enthousiasme daarover dreigen vrouwen door te schieten. Paulus zet ze op hun plaats. 1 Kor. 14 is een ordemaatregel die absoluut *klinkt* maar het niet is vanwege 1 Kor. 11. Een vrouw moet niet domineren maar mag wel profeteren. Ze mag geen lastige vragen stellen.
Commentaar: We vonden het bijzonder om deze gedachten te vinden in een publicatie uit 1985 vanwege de Gereformeerde Bond (“Man en vrouw in bijbels perspectief”).
- **Jouk Kruidhof (niet gepubliceerd):** Alle aanwijzingen van Paulus hebben naast een betekenis binnen ook de kerk ook een nadrukkelijke betekenis voor buiten. 1 Kor. 14 heeft het over een schande juist naar buiten. In 1 Kor. 14:34 (met 1 Kor. 11) mag een vrouw zich niet los van haar man opstellen. Het draait om gedrag dat het huwelijksverbond eert. Zo zijn ze samen in het ambt. Paulus bestrijdt individualisme.
Commentaar: Dit wijst sterkt in de richting van een bediening door echtparen zoals die ook lijkt te worden aangeduid in 1 Kor. 9:5 waar Paulus schrijft: “Zouden wij niet het recht hebben een gelovige echtgenote op onze reizen mee te nemen, zoals de andere apostelen, de broers van de Heer en Kefas?”
- **“Man en vroulik”** is een uitgave die in 2008 gemaakt is in de Dopperkerken in Zuid-Afrika. Voor- en tegenstanders van de vrouw in het ambt hebben hieraan meegewerkt. Ze verklaren uitdrukkelijk dat ze elkaar volledig aanvaardden ondanks het feit dat op een aantal punten de meningen uiteen gaan.
- **Manlik en vroulik (tegen vrouw in het ambt):** Wellicht gaat 1 Kor. 11 over openbaar optreden buiten de eredienst en 1 Kor. 14 over optreden tijdens gemeentelijke samenkomsten. Het zou ook kunnen zijn dat 1 Kor. 11 gaat over vrouwen die charismatisch bidden of profeteren (dus niet als diensttaak) in de samenkomsten. Het profeteren was nodig omdat de canon nog niet voltooid was. Vrouwen moesten volgens 1 Kor. 14 zwijgen als profetie beoordeeld werd in de samenkomsten. Hoe dan ook: vrouwen mogen niet in de kerkenraad.
Commentaar: Het is o.i. gekunsteld om de activiteiten in 1 Kor. 11 te typeren als openbaar optreden buiten de eredienst. Verder wordt hier charisma en ambt scherp onderscheiden.

Ook wordt profeteren beperkt uitgelegd.

- **Manlik en vroulik (voor vrouw in het ambt):** In 1 Kor. 14:34 wordt het kritisch doorvragen door vrouwen verboden. Deze tekst zegt niets over de vraag of vrouwen als predikant het Woord mogen bedienen.

Commentaar: Hier wordt geprobeerd om 1 Kor. 14:34 in het verband van het hoofdstuk uit te leggen.

- **Dean Anderson:** 1 Kor. 11 gaat over bidden (van mens naar God) en profeteren (van God naar mens) in een algemeen kader. 1 Kor. 14 is een absoluut spreekverbod voor vrouwen in de samenkomsten van de gemeente.

Commentaar: Bij deze uitleg blijf je zitten met de vraag hoe Paulus na 1 Kor. 11 (waar hij uitgaat van bidden en profeteren door mannen *en vrouwen*) in 1 Kor. 14 een *absoluut* spreekverbod voor vrouwen zou kunnen komen.

- **Joop Schreuder:** In 1 Kor. 14 verbiedt Paulus uitsluitend dat vrouwen beoordelend meespreken over profetie. Vrouwen mogen wel in de gemeente bidden en profeteren.

Commentaar: Hiermee zijn we het van harte eens. We verschillen met Schreuder van mening over de vraag welke consequenties dat verbod heeft m.b.t. de ambtsdienst.

- **CGK 1998 (meerderheid):** 1 Kor. 11 en 14 gaan over profeteren in de samenkomsten van de gemeente. 1 Kor. 14 kan geen absoluut zwijggebod of spreekverbod voor de vrouw worden genoemd.

Op allerlei manieren wordt het spanningsveld tussen 1 Kor. 11 en 14 niet bevredigend opgelost: Paulus spreekt zichzelf tegen; Paulus geeft in 1 Kor. 14 een regel en doet in 1 Kor. 11 een concessie; Paulus bespreekt in 1 Kor. 11 alleen dat het hoofd van de vrouw gedekt moet zijn en keurt in 1 Kor. 14 het bidden en profeteren van vrouwen in het algemeen af. Alleen als volgt wordt dit spanningsveld bevredigend opgelost: vrouwen zijn niet uitgesloten van de Geestesgaven maar ze mogen die gaven niet zodanig gebruiken dat ze daarmee de van God gegeven orde zouden verbreken.

Commentaar: Met de conclusie van de meerderheid van het deputaatschap van de CGK kunnen we van harte instemmen. Maar de vraag is nu: wanneer gebruiken vrouwen de Geestesgaven op zo'n manier dat ze daarmee de van God gegeven orde verbreken? Wat is die 'van God gegeven orde'?

- **CGK 1998 (minderheid):** 1 Kor. 14 gaat niet zozeer over de plaats van de vrouw in de gemeente. Paulus wil een ordelijk en stichtelijk verloop van de gemeentelijke samenkomsten.

Commentaar: De minderheid van de CGK deputaten pleitte in 1998 voor de openstelling van alle ambten voor vrouwen. Jammer dat niet duidelijk wordt op welk punt de wegen scheiden.

- **CGK 2001:** Ook vrouwen delen in het charisma van de profetie. In 1 Kor. 11 en 14 geeft de apostel de kaders aan waarbinnen zij met dit charisma dienstbaar mogen zijn.

Commentaar: De besluiten van de synode van de CGK uit 2001 geven brede ruimte aan vrouwen waarbij ervan uitgegaan wordt, zonder nadere argumentatie, dat dat niet in de ambten kan.

- **NGK 2003 (VOP):** Brede eensgezindheid dat Paulus in 1 Kor. 14 een specifieke vorm van spreken en leren door vrouwen verbiedt. Vrijwel niemand stelt dat hier sprake is van een absoluut spreekverbod voor vrouwen in de gemeentelijke samenkomsten. Maar 1 Kor. 11 maakt duidelijk dat vrouwen mogen *spreken* in de samenkomsten.

Commentaar: Het VOP rapport biedt een correcte samenvatting van de stand van zaken m.b.t. het zwijgverbod van 1 Kor. 14:34.

- **Pieter Boonstra (in Nader Bekeken april 2017):** Er is maar één uitleg van de zwijgteksten mogelijk: je moet ze zien als algemeen geldende regels. Elke andere uitleg is een poging om dit voorschrift van Paulus te ontkrachten.

Commentaar: We willen niet de ene Bijbeltekst met behulp van de andere Bijbeltekst onschadelijk maken. Maar we vergelijken Schrift met Schrift en merken dan dat in 1 Kor. 14:34 *niet* sprake is van een algemeen geldend zwijggebod.

2.3.2 b) de “wet” in 1 Korintiërs 14:34b

Naar welke “wet” verwijst Paulus in 1 Korintiërs 14:34b?

- **CGK 1998 (meerderheid):** De gezagsverhoudingen zijn door God gegeven bij de schepping en toen vastgelegd. Het is niet duidelijk wat de wet is waar Paulus naar verwijst, maar wel is duidelijk dat die wet voor Paulus normatief is.
- **Walter C. Kaiser:** De wet is niet de Wet (de tora) maar de Joodse wet.
- **Cornelis van Dam (niet gepubliceerd):** Het zwijgen is gebaseerd op de schepping.
- **Bas Luiten:** De zwijgteksten verwijzen terug naar de zondeval en niet naar de schepping.
- **Melle Oosterhuis (niet gepubliceerd):** 1 Kor. 14:34-35 staat in een brief waarin Paulus sterke nadruk legt op gelijkwaardigheid van man en vrouw (7:3,4; zie ook 11:11,12 waar je een verrassende scheppingsorde vindt waardoor duidelijk wordt dat ‘de scheppingsorde’ van 1 Kor. 11:8-10 en 1 Tim. 2:13 niet als een in beton gegoten gegeven gelezen moet worden). Paulus verwijst niet naar de wet van God maar naar Joodse normen en waarden (waarbij vrouwen in de synagoge samenkomsten moesten zwijgen); aanpassing om laster te voorkomen.

Commentaar: Met name de verwijzing naar 1 Kor. 11:11,12 is belangrijk omdat uit dat tekstgedeelte blijkt dat je voorzichtig moet zijn met het spreken van ‘de scheppingsorde’.

- **Pieter Boonstra (in Nader Bekeken april 2017):** Paulus’ verwijzing naar de wet “refereert niet naar het zwijgen in de samenkomsten. Daarover wordt in de wet van Mozes niet gesproken. Wel over het ondergeschikt zijn. Daarover spreekt Mozes in Genesis 2”.

Commentaar: We begrijpen niet hoe je uit Genesis 2 kunt afleiden dat de vrouw ondergeschikt is aan de man. Wat daar staat zou je zelfs om kunnen draaien: De man kon het alleen niet af en ontving van God een helper (op dezelfde manier waarop God volgens Psalm 33:20 onze helper is). Opvallend vinden we ook dat Boonstra 1 Korintiërs 11:12 (“*Want zoals de vrouw uit de man is voortgekomen, zo bestaat de man door de vrouw – en alles is ontstaan uit God*”) slechts gedeeltelijk aanhaalt, zonder de geursiveerde woorden. Uit deze tekst als geheel blijkt niets van ondergeschiktheid. De wet waar Paulus naar verwijst, kan niet Genesis 2 zijn.

2.3.3 c) “niet onderwijzen” in 1 Timoteüs 2:12

Paulus verbiedt aan een vrouw in 1 Timoteüs 2:12 “dat ze zelf onderwijst of gezag over mannen heeft”. Het woord dat Paulus gebruikt voor ‘gezag hebben’, is een bijzonder woord dat aanleiding was tot heel veel discussie waar we nu aan voorbijgaan. Wij concentreren ons op het aspect van het onderwijs. Wat betekent het verbod tot onderwijzen door vrouwen in relatie tot teksten als Titus 2:3?

- **C. den Boer:** Paulus schrijft (bijv. in Rom. 12:7) dat leren een taak is voor allen maar in 1 Tim. 2 verbiedt hij het aan vrouwen. Is dat een latere ontwikkeling bij Paulus? Hierop geeft Den Boer geen antwoord. Maar daarna trekt hij wel verstrekkende conclusies uit 1 Tim. 2. Het woord 'onderwijzen' wordt door hem gedefinieerd als "overdracht van de apostolische leer met praktische voorschriften voor het dagelijks leven" en dat mag niet door vrouwen actief worden gedaan in de samenkomsten. Profetie mag daar wel door vrouwen (profetie is namelijk inzicht geven in het leven met God) mits vrouwen open staan voor toetsing. Titus 2:3 komt een paar keer ter sprake: één keer om duidelijk te maken dat een vrouw vooral in het gezin bezig moet zijn, "in een godzalige opvoeding van haar kinderen" (blz. 112); maar verderop (blz. 159) wordt uit Titus 2:3vv. afgeleid dat aan de arbeid van oudere vrouwen "zeker ook zielzorgelijke aspecten zaten" (met verwijzing naar de 'weduwen' van 1 Tim. 5).
Commentaar: Dit is een bespreking van iemand die de ambten niet wil openstellen voor vrouwen. Hij zet zich ervoor in om het geheel van de Bijbel te begrijpen, maar verdisconteert daarbij niet de algemene bewoordingen van Rom. 12:7. Bovendien geeft hij van 'onderwijzen' een smalle definitie die toegesneden is op onze ambtelijke kaders. Hij bespreekt nog wel Titus 2:3 maar minimaliseert de reikwijdte daarvan.
- **Manlik en vroulik:** Over 1 Tim. 2 worden twee meningen naast elkaar gezet. Volgens diegenen die pleiten tegen openstelling van de ambten voor vrouwen, geeft 1 Tim. 2 voorschriften voor man en vrouw in gezamenlijke bijeenkomsten. Voorstanders van vrouwen in alle ambten menen dat 1 Tim. 2 voorschriften geeft voor man en vrouw in het huwelijk.
Commentaar: Vergelijk deze twee meningen eens met het deputatenrapport CGK 1998! Daar komen voor- en tegenstanders van de vrouw in het ambt precies tot de tegengestelde conclusie.
- **CGK 1998:** Net als in "Manlik en vroulik" staan ook hier twee meningen tegenover elkaar. Volgens de meerderheid van de deputaten (die zich verzet tegen de openstelling van de ambten voor vrouwen) worden in 1 Tim. uitsluitend mannen als dwaalleraar genoemd; daarbij noemen ze het opmerkelijk dat *vrouwen* niet mogen leren. Vrouwen mogen dat wel in privé en thuis, maar niet in de samenkomst van de gemeente. De minderheid (die pleit voor openstelling van de ambten voor vrouwen) meent dat 1 Tim. 2 gaat over de samenkomsten van de gemeente. Zowel mannen als vrouwen doen hardop voorbede in die samenkomsten. Door de toevoeging "geen gezag uitoefenen" wordt duidelijk dat het leren niet algemeen bedoeld is want dat leren is juist aan (oudere) vrouwen volgens Titus 2:3 opgedragen.
Commentaar: We constateren hier een opmerkelijk verschil. De mening dat 1 Tim. 2 voorschriften geeft over de samenkomsten van de gemeente en niet over het huwelijk, wordt in "Manlik en vroulik" verdedigd door de *tegenstanders* van de vrouw in het ambt, terwijl dat in het deputatenrapport CGK 1998 juist de conclusie is van de *voorstanders* van de vrouw in het ambt.
- **Walter C. Kaiser:** 1 Tim. 2:9 is een oproep aan vrouwen om 'evenzo' te bidden (maar met andere vermaningen aangevuld). Een vrouw heeft de opdracht om te leren, in onderworpenheid *aan God*. Het gaat in vers 12 over iets wat Paulus (liever) niet wil.
- **Samuele Bacchiocchi:** Vrouwen mogen wel meedoen in de "general teaching ministry of the church" (zie Titus 2:3) maar hun wordt in 1 Tim. 2 "the restricted teaching role of the leader of the congregation" ontzegd.

Commentaar: Het is waardevol dat hier geprobeerd wordt, Titus 2:3 en 1 Tim. 2:11-12 in hun samenhang te verklaren. Duidelijk wordt hier in ieder geval dat 1 Tim. 2:11-12 geen algemeen verbod bevat tot onderwijs geven door vrouwen in de gemeente.

- **Cornelis van Dam (niet gepubliceerd):** 1 Tim. 2 gaat over de publieke eredienst.
- **Joop Schreuder:** 1 Tim. 2 verbiedt onderwijs door vrouwen in de samenkomsten van de gelovigen. In onze tijd hebben we vaste vormen en variatie. Toen was het anders. Maar als men als gehele gemeente bij elkaar was mochten vrouwen daar niet onderwijs geven. Dat is geen totaalverbod om te onderwijzen want het mocht wel in het gezin en in kleine kring. Het gaat in 1 Tim. 2 niet over de verhouding in het huwelijk.

Commentaar: In onze tijd maken we een nogal strikt onderscheid tussen de publieke eredienst, gemeentevergaderingen, wijkavonden en Bijbelstudiebijeenkomsten. Maar het gaat niet werken om dat strikte onderscheid op te leggen aan 1 Tim. 2.

- **Pieter Boonstra (in Nader Bekeken april 2017):** 1 Tim. 2 en 3 in zijn geheel geeft voorschriften over het gemeentelven. Paulus formuleert in vers 12 heel in het algemeen en dat betekent dat getrouwde en ongetrouwde mannen gezag hebben over getrouwde en ongetrouwde vrouwen.
 - **Melle Oosterhuis (niet gepubliceerd):** 1 Tim. 2 gaat over het leven in het algemeen en niet alleen over de samenkomst van de gemeente. Het gaat voortdurend over de huiselijke situatie en over de omgang van een man en zijn vrouw. Een vrouw mag haar man niet de les lezen.
 - **Jouk Kruidhof (niet gepubliceerd):** Alle aanwijzingen van Paulus hebben naast een betekenis binnen ook de kerk ook een nadrukkelijke betekenis voor buiten. 1 Tim 2 gaat over handen die in het hele leven heilig zijn. 1 Tim. 2 gaat over het huwelijk waarin een vrouw niet moet doen of ze 'een origineel' is (los van haar man). Het draait om gedrag dat het huwelijksverbond eert. Zo zijn ze samen in het ambt. Paulus bestrijdt individualisme.
- Commentaar:** We vinden het heel waardevol dat zowel Oosterhuis als Kruidhof 1 Tim. 2 breed uitleggen. Het is de moeite waard om dit verder te doordenken, met name vanwege het aspect van het *samen* dienen.

2.3.4 d) het argument voor 1 Timoteüs 2:12

Waar verwijst Paulus naar in 1 Timoteüs 2:13-14?

- **Walter C. Kaiser:** Paulus geeft als argument: Adam was eerder gevormd (onderwezen) dan Eva.
- **Cornelis van Dam (niet gepubliceerd):** Het niet onderwijzen is gebaseerd op de schepping.
- **Melle Oosterhuis (niet gepubliceerd):** Paulus illustreert zijn aanwijzingen aan de hand van de Joodse uitleg waarbij volgorde het belang bepaalt.
- **Bas Luiten:** De zwijgtteksten verwijzen terug naar de zondeval en niet naar de schepping.
- **Pieter Boonstra (in Nader Bekeken april 2017):** "Expliciet verwijst Paulus naar de orde die God in het begin ingesteld heeft bij de schepping en die de vrouw als eerste doorbroken heeft bij de zondeval, daartoe misleid door de duivel".

Commentaar: Eerst schrijft Paulus, in vers 13: "Want Adam werd als eerste geschapen, pas daarna Eva". Daarna schrijft Paulus, in vers 14: "En niet Adam werd misleid, maar de vrouw; zij overtrad Gods gebod". Afsluitend schrijft Paulus, in vers 15: "Ze zal worden gered doordat ze kinderen baart, als ze tenminste volhardt in het geloof, de liefde en een heilige, ingetogen

levenswijze”.

Dit is één geheel, bij Paulus. Boonstra onderkent dat ook, maar hij beperkt zich tot vers 13 en 14.

Punt van discussie is de vraag waar Paulus de nadruk op legt: op de schepping (vers 13) of op de zondeval (vers 14). Boonstra weet zeker dat de nadruk ligt op vers 13 (schepping, Gen. 2). Hij is daar zo zeker van dat hij zich niet kan voorstellen dat een andere uitleg mogelijk is waarbij de nadruk ligt op vers 14 (zondeval, Gen. 3). Toch lijkt ons dat een plausibele verklaring omdat Paulus in vers 15 doorgaat op de geschiedenis van Gen. 3. Zie hierbij ook de bijdrage die Erik de Boer geleverd heeft tijdens de buitenlanddagen van deze synode.

Uit bovenstaande bloemlezing wordt duidelijk hoe verschillend de ‘zwijgtteksten’ zijn en worden uitgelegd. We zijn niet in staat om vast te stellen wat deze teksten precies betekenen, zeker niet als je ze bestudeert in het geheel van de brieven waarin ze staan en als je ze leest tegen de achtergrond van het optreden van Paulus. Daarom hebben we in het rapport *Samen dienen* geschreven: “De zwijgtteksten kunnen we niet negeren, maar we kunnen er ook niet de lading aan toekennen die het in deze tijd lijkt te hebben gekregen; het is geen vaste grond op basis waarvan de ambten voor vrouwen gesloten moeten blijven” (p. 20).

Vragen en antwoorden bij hoofdstuk 2

Vraag 2.1: *Hoe erg is het, dat Paulus zich aanpast -als hij dat al doet?- aan de toenmalige cultuur? Het kan zijn, dat juist die aspecten van de cultuur nog altijd in overeenstemming waren met hoe God het bedoeld heeft. Je kunt het met K. Schilder niet eens zijn met Kuypers begrip Algemene Genade, feit blijft wel, dat God de cultuur niet zonder meer laat verkommeren en er trekken aanwezig kunnen zijn, die nog steeds in overeenstemming zijn met zoiets als een scheppingsordening. Moet je niet eerst aantonen, dat dat aspect van die cultuur niet in overeenstemming is met Gods bedoeling? En daarna pas van een aanpassing spreken, die al dan niet relevant is? Wordt nu niet vaak andersom geredeneerd?*

Antwoord 2.1: Culturele leefwijze is een gegeven. Cultuur is ontwikkeling van Gods schepping. Daarin werkt Hij met zijn onderhoudende macht. Tegelijkertijd zijn er boze krachten aan het werk in de cultuur. Die hebben we te ontmaskeren. Dat is een proces dat soms eeuwen beslaat (zie de voorbeelden aan het begin van de antwoorden bij dit hoofdstuk).

Inderdaad is het belangrijk dat bij cultuuranalyse duidelijk blijkt of aspecten van de cultuur (niet) in overeenstemming met Gods bedoeling zijn. Overigens is ook dan de weg lang niet altijd even overzichtelijk: fundamentele coördinaten van onze op economische waarden gebouwde maatschappij zijn niet in overeenstemming met Gods wil. Maar wie ontkomt aan hun invloed?

Vraag 2.2: *Moeten we niet terughoudend zijn met af te wijken van wat Paulus schrijft? Argumenten: 1.: Christus zegt tegen de twaalven dat de Geest hen in alle waarheid zal leiden. Dat kan alleen op de apostolische generatie slaan, want de Geest doet dat door hen in herinnering te brengen al wat Hij hun geleerd heeft. Stopt het leiden in de waarheid dus met die generatie? Geschiedenis moet altijd geïnterpreteerd worden. En daarvoor hebben wij geen andere gezaghebbende bron dan het NT zelf. 2.: Is Hebreeën 1:1 juist vertaald? Degene, die mij de vraag voorlegde, stelt geen enkele vertaling te kennen die weergeeft wat er staat. Grieks: ep' echatoon toon hemeroon toutoon: in (of: tegen) het einde van die dagen. Dit is een zogenaamde hapax; deze woordconstructie komt alleen hier voor. Meestal staat er zoiets als: ep' eschaton toon hemeroon (zonder toutoon): het laatste der dagen. Dat slaat dan op de NT-ische periode. Dat kan hier niet het geval zijn als je het toutoon serieus neemt. En juist bij de schrijver van Hebreeën moet je dat wel doen: hij wist goed met het Grieks om te gaan. Waar gaat het dan om? Toutoon wijst terug naar de dagen waar de schrijver het al over gehad heeft: de dagen waarin gesproken werd. Dat kan eigenlijk niets anders betekenen dan: de laatste spreker is Jezus. Daarna houdt het op. En dat houdt dan ook weer in, dat er na ons NT echt niets meer komt. God spreekt niet meer. Niet direct, niet indirect. Is op grond van deze twee argumenten het beroep op de geschiedenis (zoals deputaten indirect doen) verantwoord?*

Antwoord 2.2: Altijd terughoudend zijn met afwijken van wat Paulus schrijft. We sluiten in het rapport dan ook bij diverse elementen van zijn brieven aan (en bij meerdere lijnen uit de Schrift). Lastig is alleen dat we geen sluitend betoog rond Vrouw en ambt uit de Schrift kunnen destilleren.

Het is niet juist om te stellen dat God niet meer spreekt. Gereformeerden hebben juist altijd benadrukt dat God nog altijd spreekt doordat Hij het evangelie heeft toevertrouwd aan de gemeente. God spreekt door mensen te roepen tot spreken. (Zie nader het antwoord bij 15.

Vraag 2.3: *In het boek 'Zonen en dochters profeteren' wordt de vraag gesteld hoe God de positie van man en vrouw van oorsprong bedoeld heeft? Een belangrijke vraag met een voor velen verrassend antwoord. Mannen en vrouwen zijn naar Gods beeld geschapen en waren voor de zondeval zonder*

zonden. Beiden konden dus foutloos werken en waren geschikt als ambtsdrager. Samen hadden ze de opdracht de aarde onder hun gezag te brengen. In het rapport wordt deze bijzondere 'startpositie' niet vermeld. Heeft dat een reden?

Antwoord 2.3: 'Foutloosheid' en daardoor 'geschiktheid als ambtsdrager' zijn impliciet voorondersteld in ons rapport. We benadrukken de gezamenlijke verantwoordelijkheid van mannen en vrouwen om deze aarde te bewonen, bewerken en beheren.

Vraag 2.4: Terecht worden de Bijbelschrijvers kinderen van hun tijd genoemd. Welke consequenties trek je daar uit? Het is juist, dat grote gedeelten van met name het OT (en hier en daar ook wel van het NT) standen van zaken beschrijven en geen normatief oordeel inhouden. Dat betekent, dat het lastig is uit die verhalen consequenties te trekken t.a.v. ontwikkelingen. De trend naar meer vrijheden voor de vrouw is aanwezig. Er zijn heel wat situaties in de oude geschiedenis (buiten de Bijbel) waarin vrouwen invloedrijk waren. Vrouwen in Egypte hadden een zelfstandige positie, zowel t.a.v. eigendom als huwelijksrecht (recht om te scheiden bijv.). Tweetal faraones, Cleopatra en bijv. Zenobia van Palmyra. Vrouwen hadden ook bij de Ierse Kelten rechten.

Antwoord 2.4: Consequenties willen we alleen trekken door grotere lijnen in de Bijbel aan te wijzen. Dan kun je ook uitreiken boven incidentele conclusies.

Ondanks vrijheden voor vrouwen is het overall-beeld duidelijk. De aangevoerde voorbeelden zijn opmerkelijk en waren dat ook in een door mannen gedomineerde cultuur.

Vraag 2.5: Ik mis de uitleg van 1 Petr. 3:1-7. Petrus geeft daar voorschriften. Hij houdt de zusters voor, dat Sara Abraham haar heer noemde. Het slot van die alinea (in concreto: naarmate man en vrouw samen meer en meer de kracht van vers 7 praktiseren zal er minder reden zijn dat zij zijn gezag erkent, laat staan dat zij hem 'heer' noemen) is niet te onderbouwen via een gedegen exegetische: het gaat over onderwerping aan zijn gezag. Betekent dat nu dat iedere vrouw haar man ook heer moeten noemen? Nee, dat niet, maar Petrus haalt dit aan om aan te geven welke houding geboden is. In de volgende alinea wordt wat Paulus zegt over de onderlinge seksuele verhouding geprojecteerd op iets heel anders. Die verhouding is niet alleen in het NT uniek; Mirjam Klinker - De Klerck toont in haar proefschrift aan dat dit ook voor de omliggende cultuur revolutionair was. Paulus schroomt niet als dat vanuit Gods bedoeling nodig is tegen de heersende cultuur in te gaan. Anderson toont in zijn 1 Korinthe-commentaar (CNT III) meermalen aan, dat Paulus zich eerder tegen de heersende gewoonten afzet dan dat hij ze overneemt, o.a. t.a.v. de haardracht van vrouwen tijdens het profeteren.

De volgende alinea over Ef. 5:21-33: is vers 21 de opmaat is voor het vervolg of een afsluiting van het voorafgaande? Dat is geen uitgemaakte zaak. Prof. Floor geeft in zijn commentaar (CNT III) tamelijk goede argumenten om vers 21 als afsluiting te zien. Dat er in het vervolg dezelfde woorden gebruikt worden, is in zichzelf niet doorslaggevend. Bovendien: in het vervolg is er van drie onderschikkingen sprake: in het huwelijk, de verhouding ouder-kind, en heer-slaaf. De verhouding kind-ouder blijft die van ondergeschikte c.q. van gezaghebbende ouderen. Kun je dan spreken van een ontwikkeling richting gelijktrekking?

Antwoord 2.5: Het is willekeurig om van vrouwen wel te vragen zich te onderwerpen en niet om 'heer' te zeggen. In de setting van Petrus' tijd was dat vanzelfsprekend. Vandaag niet. Zo zetten we het ook

allang niet meer in het huwelijksformulier. We gaan in het rapport uit van de koppositie van de man binnen het huwelijk.

Wat Paulus zegt over de onderlinge seksuele verhouding is inderdaad revolutionair ten opzichte van de omringende cultuur juist omdat het de kracht van Gods genade zo duidelijk aanwijst in de omgang van mannen en vrouwen.

Onze stelling is niet dat Paulus heersende gewoonten overneemt. Wij signaleren slechts dat een in de cultuur gebruikelijk patroon tussen mannen en vrouwen in het algemeen ook de in Bijbel terugkomt, omdat die verhouding in de concrete culturele setting ook voor christenen voor de hand lag.

Zie nader het inleidende antwoord bij dit hoofdstuk.

De exegese van Ef. 5 blijft lastig. Beide lijnen in de exegese zijn ons bekend en in de geschiedenis ook duidelijk vertegenwoordigd in de gereformeerde traditie (zie antwoord 16).

Wij denken dat nadruk op “drie onderschikkingen” voorbijgaat aan de oproep aan mannen om zich dienend te geven. Daar lag voor ons de aanleiding om de bewuste passage te formuleren zoals we dat deden.

(Nummer 6 is in de oorspronkelijke vragenbeantwoording overgeslagen en daarom laten we dat nummer nu ook maar leeg.)

Vraag 2.7: Par. 2.2.5. noot 8. De stam Levi bestond uit mannen en vrouwen. Nergens lees je, dat ook die vrouwen bij de priesterdienst betrokken zouden zijn. Waarom wordt gesuggereerd, dat Elisabeth daar iets mee van doen gehad zou hebben?

Antwoord 2.7: We benadrukken de gezamenlijkheid die de priesterdienst in het gezin van Zacharias en Elisabeth teweeg bracht. Het priesterschap van Zacharias had grote impact op het leven van Elisabeth. In de discussies speelt gezamenlijkheid een rol bij het overwegen van de verschillende opties. (Zie optie d onder 6.5.)

*Vraag 2.8: Dat er meermalen sprake is van profetie door vrouwen is waar. Maar zijn dat dan ook gevallen van ambtelijke **roeping**? Bovendien: er is af en toe sprake van een profetes. Een ‘burgerlijk’ ambt is voor zover ik weet alleen van Debora bekend. En er is **nooit** sprake van een priesterdienst.*

Antwoord 2.8: Geen profeet heeft eigenmachtig gesproken. Daarom gaan we uit van Gods roeping voor alle profeten, ook de vrouwen.

Vraag 2.9: Noot 10: Is de NBV-vertaling “als apostelen veel aanzien genieten” houdbaar? Is het niet beter om met Van Bruggen te lezen: “ze zijn in aanzien bij de apostelen”?; de apostelen hebben heel veel waardering voor hen. De vraag die dan kan rijzen: waarom noemt Paulus de apostelen dan? Het antwoord: het kan zijn dat zij, in tegenstelling tot de anderen, die juist in Rome bekend zijn, ook elders al met veel vrucht gearbeid hebben, zodat zij wel bij de andere apostelen bekend zijn, en de eerste niet. Stel, dat ze apostel genoemd worden, dan nog is het niet zo dat ze een directe opdracht van Jezus zouden hebben. Is dit wel juist? Er zijn twee groepen apostelen: de twaalf (en die moesten inderdaad wèl ooggetuige zijn), en andere gezondenen die geen ooggetuige waren. Een getuige kon slechts getuigen van wat hij/zij in eigen persoon gezien en gehoord had (conform het proefschrift van R. Schippers: ‘Getuigen van Jezus Christus in het Nieuwe Testament’), maar dat gold niet voor een apostel/gezondene. Waarom lezen we van die roeping/opdracht niets?

Antwoord 2.9: De vertaling van Van Bruggen is binnen het redebeleid van het hoofdstuk niet logisch. Wij gaan inderdaad er van uit dat zij tot de wijdere kring van de apostelen behoren (niet tot de twaalf). Ook bij die wijdere kring zijn er velen aan wie de Heer verschenen is (1 Kor. 15: 6).

Vraag 2.10: *Terecht wordt gesteld, dat dit Bijbelverhaal overvraagd is. Is het dan niet beter het geheel buiten beschouwing te laten?*

Antwoord 2.10: Omdat het vaak in de discussie gebruikt wordt noemen we het. Anders zou iemand het weer gemist hebben.

Vraag 2.11: *Over Aquila en Priscilla: gaven ze onderwijs in de samenkomsten? En deden ze dat geheel op eigen autoriteit? Ja, ze geven Apollos nadere uitleg, maar kun je daar ambtelijke werkzaamheden aan koppelen?*

Antwoord 2.11: We zijn er gewend aan geraakt om een scherp onderscheid te maken tussen ambtelijke werkzaamheden en niet ambtelijke werkzaamheden. Daarom willen we graag weten of de activiteiten van Priscilla en Aquila ambtelijke werkzaamheden op eigen autoriteit waren, of niet. Maar hiermee benader je Hand. 18:26 vanuit een dilemma dat je in die tekst helemaal niet tegenkomt. Je komt in die tekst wel autoriteit tegen, want Priscilla en Aquila stellen geen aarzelende vragen aan Apollos maar ze leggen hem (inhoudelijk gezagsvol) uit wat de Weg van God precies inhoudt.

Voor ons is Rom. 16:3 ook belangrijk. We hebben die tekst op p. 17 genoemd. Zie de verantwoording in noot 16.

Vraag 2.12: *Noot 23: Het wil mij voorkomen dat wat Greijdanus hier mee bedoelde toch wat anders is dan dat God geduld heeft gehad met mensen en hen in de loop van de tijd verder heeft gebracht. Greijdanus spreekt over de voortgang in de openbaring in de Schrift en dat een tekst uit het NT niet uitgelegd mag worden alsof die in het OT staat en andersom. Dat is toch wat anders dan wat er hier staat. Het staat in het deputatenrapport in het kader van de geschiedenis van de exegese. En dat is nu juist wat Greijdanus niet bedoelde. Klopt dit wel?*

Antwoord 2.12: In het citaat vraagt Greijdanus aandacht voor de ontwikkeling in Gods openbaring. Dat is precies het punt dat in het rapport bedoeld wordt.

Vraag 2.13: *P. 20 Ongeveer middenin: "De zwijgtteksten kunnen we niet negeren...". Neemt u toch wel een standpunt in omdat de conclusies, die u er aan verbindt, in feite neerkomen op: doe wat passend is in de cultuur waarin je leeft? Ontslaat het ons van de plicht om je er toch mee te confronteren? Er zitten met name in 1 Tim. 2 een aantal trekken, die niet cultureel bepaald zijn (tenzij je de hele geschiedenis van Gen. 2 en 3 ook cultureel bepaald wilt laten zijn). Daar wordt aan voorbij gegaan. In dit verband: In haar boek 'Als vrouwen het Woord doen' (TU Bezinningsreeks nr. 9) begint Mirjam Klinker - De Klerck met een uitgebreid hoofdstuk Schriftgezag en Hermeneutiek. Terecht. Alleen, ze stopt bij de vraag hoe je culturele invloed kunt onderscheiden van wat niet cultureel beïnvloed/bepaald is? Zolang die vraag nog niet is beantwoord, zijn conclusies dan niet voorbarig?*

Antwoord 2.13: We zeggen niet dat de cultuur leidend is en dat je in je eigen cultuur zelf mag uitzoeken hoe je alles invult. We staan, ook in onze tijd en cultuur, samen onder de tucht van het woord van God.

Aan de zwijgtteksten wordt een veel te grote lading toegekend. Die teksten staan niet op zichzelf maar zijn gegeven in het geheel van 1 Korintiërs en 1 Timoteüs. In dat geheel moet je ze uitleggen en daarbij moet je betrekken hoe Paulus zich opstelde tegenover mannen en vrouwen, en vrouwen inschakelde in de dienst van het evangelie. De stellige wijze waarop de zwijgtteksten in het verleden zijn uitgelegd, zijn een weerspiegeling van de cultuur van het verleden.

Vraag 2.14: p. 21: Paulus introduceert een eigen praktijk. Dat kan, maar waarom doet hij dat dan? Is de reden van tijdelijke of van universele aard, die kenmerkend moet zijn voor het navolgen van Christus?

Antwoord 2.14: We brengen het wat minder stellig dan de vraag doet vermoeden. We schrijven namelijk op p. 21: "Het lijkt erop dat Paulus een geheel eigen praktijk voorstaat". Het doet denken aan de besluiten van het apostelconvent (Hand. 15). Die besluiten waren in die tijd van groot belang maar wij begrijpen nauwelijks waar ze over gaan en we hebben geleerd dat je vooral naar de argumentatie moet kijken.

Vraag 2.15: P. 21 Samenvatting: Bidden is rechtstreeks tot God spreken, maar is profeteren altijd rechtstreeks namens God spreken? Profeteren (Grieks: profèmi) betekent: verder zeggen. En dus ook wel: naspreken. Dat hoeft niet namens God te zijn. Meestal zelfs niet. Als we het hebben over het profetisch spreken van de Kerk, wil dat dan zeggen dat die dan rechtstreeks namens God spreekt of de mensen voorhoudt wat God gezegd heeft? Dat heeft dan wel gezag, maar indirect. Direct namens God spreken is zonder meer gezaghebbend. In de kerk van Korinthe moest profetie beoordeeld worden. Dat is onmogelijk als dat rechtstreeks namens God was gebeurd: dan past slechts geloof en eventueel gehoorzaamheid. Het naspreken van Gods Woord geldt voor iedere gelovige. Staat dat niet los van ambtelijke activiteiten? Wat zegt profeteren over het al of niet openstellen van de ambten (want die ambten houden veel meer in)?

Antwoord 2.15: Het woord rechtstreeks zou hier misverstand kunnen oproepen alsof het gaat om een directe openbaring van God. Zo is het doorgaans niet gebruikt in de gereformeerde traditie. Wel hebben we als gereformeerden vrijmoedig het woord 'profeteren' gebruikt voor het naspreken van God en daarmee namens Hem spreken.

Daarom hebben we het door mensen namens God gesprokene sterk tegen Gods eigen Woord aangetrokken om zo het gezaghebbende van profetie te benadrukken: "De prediking van Gods Woord is Gods Woord".

Het naspreken van Gods Woord geldt inderdaad voor iedere gelovige. Het typisch ambtelijke ligt daarin dat er een opdracht in Gods naam aan de gemeente gegeven wordt die om een geregelde bediening gaat.

Vraag 2.16: Noot 31: Is dat niet in tegenspraak met de manier waarop Ef. 5 behandeld wordt op blz. 13?

Antwoord 2.16: In noot 31 wordt op grond van tekstkritische overwegingen gesteld dat Ef. 5:21 niet direct verbonden moet worden met Ef. 5:22-33. Ef. 5:21 is het algemene kader van waaruit Paulus komt met wat meer specifieke aanwijzingen. Op blz. 13 wordt zonder meer gesproken van Ef. 5:21-33. Dat had op blz. 13 ook beter in tweeën beschreven kunnen zijn: Na het algemene kader van Ef.

5:21 (“Aanvaard elkaars gezag”) worden de grondtrekken van het huwelijksleven geschetst in Ef. 5:22-33.

Vraag 2.17: P. 23: *Redebeleid: als er een boek geschreven wordt over dienend leiderschap, dan kan het goed zijn dat het overgrote deel over dienen gaat. Gaat het boek dan over dienen? Nee, het gaat nog altijd over leiderschap. Dat wordt nl. als uitgangspunt genomen. Klopt uw redenering?*

Antwoord 2.17: Het klopt dat een boek over dienend leiderschap gaat over leiderschap. Maar als zo'n boek breed uitweidt over 'dienen' word je als leider wel op je plaats gezet en uitgenodigd om dienstbaar te zijn.

Vraag 2.18: *Betreft pg. 9. Prachtige zin: “Dieper en genadiger is de manier waarop Jezus breekt met dit beeld”. Maar wat heeft het ons te zeggen dat de apostelen na Jezus niet zozeer breken met dit beeld van de vrouw die ondergeschikt is? Vgl. 1Pt. 3, waar beiden delen in de genade van het nieuwe leven (vs. 7), maar Petrus toch verschil maakt tussen man en vrouw. Juist vanuit Jezus' houding en woorden gedacht is de culturele context geen logische uitgangspunt (pg. 13). Kun je echt van de apostelen zeggen dat zij een “niet door God bedoelde vertekening” geven van de M-V-verhouding (samenvatting pg. 13)?*

Antwoord 2.18: Wij zouden nooit willen beweren dat de apostelen Gods bedoeling vertekend hebben. Zij spreken over een werkelijkheid waarin die vertekening een plaats heeft. Als de apostelen 'probleemloos' slaven oproepen om te gehoorzamen aan hun meesters vertekenen zij evenmin Gods bedoeling. De praktijk van de slavernij is een grondige vertekening van Gods bedoeling.

Vraag 2.19: *Betreft samenvatting pg. 10. Graag hoor ik wat meer over het verband tussen 'ondergeschikt' en 'niet gelijkwaardig'. Mensen kunnen in een relatie gelijkwaardig zijn, terwijl de één ondergeschikt is aan de ander (bv. werkgever – werknemer). In het verlengde hiervan wat staat op pg. 24: “wel gelijkwaardig, maar niet gelijk”. Pg. 25: de man heeft een koppositie, die de vrouw moet accepteren. En dat in vrijwillige wederzijdse dienstbaarheid. Graag toelichting. Ook in par. 2.5.3. (conclusies uit de bouwstenen) is er onderscheid tussen man en vrouw. NI. “het vooropgaan door mannen” en “bescheiden meewerken” door vrouwen. Hoe komt deze conclusie terug in de uiteindelijke voorstellen van deputaten?*

Antwoord 2.19: Op dit punt blijven we voor ons gevoel tastend bezig. We slagen er niet echt in op basis van de Bijbel een helder beeld te schetsen van de gelijkwaardigheid en het onderscheid tussen mannen en vrouwen. We zijn er niet in geslaagd hieraan institutionele consequenties te verbinden. We zijn er wel in geslaagd te noemen wat het uitgangspunt van het handelen moet zijn, en we vragen vertrouwen op het kunnen handelen in dat uitgangspunt en het voeren van het gesprek erover, i.p.v. institutionele grenzen aan te geven.

Wel benadrukken we nogmaals dat in de Bijbel de invalshoek van het huwelijk vrijwel steeds de onderlinge verhouding van mannen en vrouwen domineert. Die invalshoek is in het ambt niet aanwezig.

Vraag 2.20: *Betreft pg. 12 bovenaan. Dit gaat over iets dat als beschrijvend bedoeld is, lezen als voorschrift. Terecht wijzen deputaten op de valkuil voor Bijbellezers. Toch zijn er wel voorschrijvende passages in de Bijbel over M-V-verhouding. Hoe bepaal je of een (beschrijvende) passage toch iets normatief in zich heeft voor de kerk vandaag, of juist niet?*

Antwoord 2.20: Als algemene vraag lastig te beantwoorden. In ons rapport hebben we zoveel mogelijk geprobeerd doorgaande lijnen te ontdekken, zodat bijbel gedeeltes, zeker waar ze een beschrijvend karakter hebben betekenis ontvangen boven de incidentele situatie uit. Zie nader het antwoord bij 40.

Vraag 2.21: *Betreft pg. 15. Een conclusie is: "Het lijkt erop dat het evangelie (onzichtbaar maar zeker) vrouwen bevrijdt van hun ondergeschikte positie en hen naast de mannen plaatst". Ik waardeer de voorzichtige formulering ("lijkt"). Toch is deze bouwsteen naar mijn inschatting behoorlijk belangrijk. Kan met zo'n voorzichtige conclusie wel gewerkt worden?*

Antwoord 2.21: We moeten werken met wat ons gegeven is. Omdat de Bijbel geen sluitend pro of contrabetoog rond Vrouw en ambt biedt hebben we geprobeerd steeds voorzichtig te formuleren. Inderdaad is deze bouwsteen belangrijk. In alle voorzichtigheid menen we dat die bevrijding ruimte geeft om niet langer institutionele grenzen te trekken.

Vraag 2.22: *Betreft pg. 19. Deputaten schrijven dat er grote woorden zijn gesproken over anderen als het gaat om de koppeling van 'de zwijgteksten' met onze ambtelijke structuur. Er is schaamte. Zijn deputaten van mening dat de synode c.q. de kerken deze schaamte moet overnemen en verwoorden? Met andere woorden: moeten/kunnen we hier nog iets mee? Zo ja: wat dan?*

Antwoord 2.22: Op dit moment hebben we daar geen voorstellen over. We willen graag meedragen aan de last van hen die van mening zijn dat het gezag van de Schrift in geding is als we vrouwen toelaten. Op basis daarvan denken we dat uitspraken op dit punt de spanning alleen maar zouden vergroten.

Bovendien zou een algemene uitspraak over schaamte gemakkelijk een generaliserend oordeel kunnen impliceren. Dat past ons niet voor Gods aangezicht.

Wel is belangrijk dat in de plaatselijke kerken op persoonlijk niveau gezocht wordt naar woorden om over en weer te benoemen hoe omgegaan is met de plaats van vrouwen in de kerk.

Vraag 2.23: *Betreft pg. 19 en 20. In punt b. wordt 1Kor. 11 aangehaald. Maar moet niet in rekening worden gebracht dat dit buiten de samenkomsten is (vanaf vs. 17 gaat het over de samenkomsten)? Hetzelfde bij punt d. In 1Tim. 5 en 2Tim. 1 gaat het niet over de samenkomsten, zoals wel in 1Tim. 2.*

Antwoord 2.23: Het lijkt gekunsteld om het bidden en profeteren in 1 Kor 11 exclusief buiten de samenkomsten te situeren. A: het wordt dan niet duidelijk in wat voor situaties het voorkwam. B: Waarom zouden er dan voorwaarden aan verbonden worden? C: Zo wordt het verschil tussen samenkomst en andere gelegenheden extreem benadrukt. Zie op dit punt nader de afzonderlijke passage over de zwijgteksten.

Vraag 2.24: *Bij par. 2.3. Wat is de visie van deputaten op de zgn. 'scheppingsorde'?*

Antwoord 2.24: We willen terughoudend zijn met spreken van 'de' scheppingsorde. Zie m.n. 1 Kor. 11:11-12. Zie verder punt b) van onze notitie over de zwijgteksten.

Vraag 2.25: *P. 21 (oa): Wat moet ik me voorstellen bij uw gedachte dat je als man of als vrouw voor God staat? Hoe staat een man voor God, en hoe een vrouw?*

Antwoord 2.25: Het is een staande uitdrukking dat een mens voor God staat: Hij roept je, schenkt je genade, wijst je de weg en vraagt verantwoording. Het *hoe* hebben we niet in beeld kunnen brengen. Zie nader de antwoorden bij 4 en 19.

Vraag 2.26: p. 21-23: *Waarom wordt uit Efeze 5 (en 1 Korinte 11) afgeleid dat er een normatief en definitief verschil in rollen is tussen man en vrouw? Waarom niet, - net als bij de zwijgteksten -, als specifieke vermaningen in die situatie uitgelegd. Dit kan gemakkelijk vanuit de algemene lijnen die u in de bijbel aanwijst. Paulus aanvaardt de toen gebruikelijke rolverdeling tussen mannen en vrouwen en roept mannen en vrouwen op om in die context Jezus te volgen.*

Antwoord 2.26: Het is zoeken en tasten om te begrijpen wat de apostel Paulus in Ef. 5 en 1 Kor. 11 schrijft. Uit de verschillende bewoordingen die in deze hoofdstukken worden gegeven om te beschrijven wat God van mannen en vrouwen verwacht, hebben we een duidelijk verschil afgeleid. Maar als je de beschrijvingen tot je door laat dringen, merk je dat de beschrijvingen zodanig zijn dat de verantwoordelijkheden vrijwel gelijk zijn en de rollen dus ook. Achteraf geven we de vragensteller gelijk.

Zie nog bij antwoord 16.

Vraag 2.27: *Hebben gegevens uit andere wetenschappen (genderstudies bijvoorbeeld), alsook zaken die we vanuit onze samenleving kunnen leren ook normatieve zeggingskracht? Als in de praktijk blijkt dat vrouwen prima leiding kunnen geven, zegt dat dan iets in normatieve zin? Of het gegeven dat wij in onze cultuur nadrukkelijk niet-hierarchisch denken? Slaat het in onze cultuur überhaupt wel ergens op om te spreken over een gezagsrelatie tussen man en vrouw? Wil de Heer zelf ons via de cultuur iets zeggen? Of stelt het evangelie het egalitaire leven in onze cultuur juist onder kritiek?*

Antwoord 2.27: Uiteraard hebben gegevens uit andere wetenschappen een zekere normativiteit. We denken dat daar nu juist het actuele probleem rond Vrouw en ambt uit voortkomt. In de algemene inleiding bij dit hoofdstuk hebben we benadrukt dat daardoor de vraag voor de kerkelijke praktijk urgent is geworden.

Vraag 2.28: *Geeft het rapport aanleiding om schuld te belijden over de manier waarop vrouwen onrecht is aangedaan in de kerk? Ik stel deze vraag met name nav par. 2.2.2 en 2.2.3 en de opmerkingen over Gen 3:16 in par. 2.2.4, er vanuit gaande dat wat in de bijbel beschreven wordt, ook in de nieuwtestamentische kerk gebeurd is en nog gebeurt.*

Antwoord 2.28: Er is (overigens niet alleen) in het verleden onrecht aan vrouwen gedaan. Het is wel een lastige vraag in hoeverre daar schuldbelijdenis bij past. De kerk liep in die tijden in de pas met de haar omringende cultuur. Het voelde dus 'gewoon' dat vrouwen die plek kregen. Wij hebben daarom de vraag naar schuld en schuldbelijdenis laten liggen. Zonder die elementen is dit proces al complex genoeg. Zie nader bij antwoord 22.

Vraag 2.29: *N.a.v. p. 9, 2.2.2, derde alinea: bedoelt u hier te zeggen: het beeld bij Jezus is vrouwgerichter dan dat van de apostelen? Betekent dat dat Jezus' benadering een groter gewicht zou moeten hebben dan dat van de apostelen? Zo ja, kom je dan anders uit, als het om de centrale vraag gaat?*

Antwoord 2.29: Dat is niet onze bedoeling. De woorden van de Heer staan doorgaans exclusief in de ruimte van het Koninkrijk. De apostelen richtten zich op de werkelijkheid van een gemeente die in

deze wereld leeft en moet leven. (Vgl. Het toekeren van de andere wang vergeleken met recht van zelfverdediging.)

Dat laatste voorbeeld maakt meteen al duidelijk hoe lastig het is om te stellen dat Jezus' benadering een groter gewicht zou moeten hebben. We denken wel dat Jezus' benadering meestal het radicaalst is in genade en vernieuwing. De apostelen gaven doorgaans hun richtlijnen midden in een door zonde getekende realiteit.

Wij komen met ons antwoord als het om de centrale vraag gaat anders uit dan de kerk eeuwen lang gedaan heeft. We zijn er van overtuigd dat dat te maken heeft met de doorwerking van Jezus' genade in het door het christelijk geloof gestempelde Westen. Opmerkelijk genoeg blijkt dat dat in bepaalde opzichten ook past bij woorden die de apostelen geschreven hebben rond man en vrouw in de kerk.

Vraag 2.30: N.a.v. p. 11, laag 1: moet naast de wederkerigheid binnen de eenheid ook niet genoemd worden het samenwerken aan de opdracht die God geeft?

Antwoord 2.30: Inderdaad.

Vraag 2.31: N.a.v. p. 12, laag 3: als de heilzame werking van het evangelie tot ontwikkeling is gekomen in de westerse samenleving van vandaag, in concreto de verhouding tussen mannen en vrouwen, moet deze blijk van Gods goedheid dan ook niet nadrukkelijker (dan in het rapport gebeurt) worden meegewogen als een zelfstandige hermeneutische toetssteen? Gebeurt dat eigenlijk ook niet met het in kaart brengen van de huidige participatie van vrouwen (hoofdstuk 4)? M.a.w. komen we er niet onderuit om te zeggen dat je alleen door de bijbel in samenhang te beschouwen met culturele en kerkelijke ontwikkelingen (in dit geval het zuurdesem van Gods Koninkrijk) tot praktische wijsheid komt?

Antwoord 2.31: In feite wel. Het rapport doet dat ook metterdaad: de verhoudingen tussen mannen en vrouwen zijn o.i. in deze tijd meer in overeenstemming met het evangelie dan zo'n 65 jaar geleden. Zie wat we hierover in de inleiding bij dit hoofdstuk schrijven over het evangelie dat langzaam werkt als zuurdesem.

Vraag 2.32: N.a.v. p. 13, 2.2.4, laatste alinea: Blijkt uit

- het bidden en profeteren van vrouwen in de samenkomsten (1 Kor.11)

- en hun participatie in het zingen, onderwijzen, uiten van een openbaring, spreken in tongen en vertalen daarvan in 1 Kor.14:26

- en hun participatie in onderwijs en vermaan in Kol.3:16

(of moeten we de laatste twee teksten niet inclusief lezen?; de NBV doet dat bij de eerste expliciet wel) niet dat er naast de dominantie van de gangbare verhoudingen tussen mannen en vrouwen (de zwijgteksten) toch in de samenkomsten in Korinte en Kolosse ook al sprake is van 'bevrijdend herstel'?

Antwoord 2.32: Inderdaad wordt hier zichtbaar dat het herstel in de gemeente op gang komt.

Vraag 2.33: pagina 17: m.i. is de samenvatting die in het kader wordt weergegeven ietwat eenzijdig, door bijvoorbeeld niet expliciet te vermelden dat hier „geen duidelijke trend m.b.t. vrouwelijke ambtsdragers in Israël” wordt beschreven. (p.16) Verdwijnen op deze manier niet heel makkelijk belangrijke nuances?

Antwoord 2.33: We hebben een voorzichtige samenvatting willen geven. “een enkele keer” leek ons een behoorlijk genuanceerde typering.

Vraag 2.34: *pagina 18: ook mbt Aquila en Prisca is de samenvatting in het kader eenzijdig, omdat de context die in de alinea daarboven wordt beschreven (‘nieuwe Romeinse vrouwen’), onvermeld wordt gelaten. Verdwijnen op deze manier niet belangrijke nuances?*

Antwoord 2.34: De samenvatting in het kader op p. 18 gaat uitsluitend over Prisca en Aquila. De gegevens over de ‘nieuwe Romeinse vrouwen’ zijn (impliciet) meegenomen in de samenvatting in het kader op p. 20.

Vraag 2.35: *pagina 26: 2.5.4 Bijbelse kaders: hier wordt duidelijk de gezamenlijke opdracht van mannen en vrouwen geformuleerd. Toch mis ik hier opmerkingen over hoe je als man of als vrouw voor God staat. Gaat de nadruk op de lijn van de gelijkwaardigheid niet wat ten koste van die andere lijn: hoe kunnen mannen zich als man en vrouwen zich als vrouw zich dienstbaar maken in Gods koninkrijk?*

Antwoord 2.35: Het is ons niet gelukt op basis van de Schrift een duidelijke typering te geven rond het verschil tussen mannen en vrouwen (uiteraard afgezien van de biologische en antropologische verschillen). We zien dit zelf als het zwakste element in ons rapport. Zie ook onze antwoorden bij 4, 19, 25 en 26.

Vraag 2.36: *Pag. 10: “In het Oude Nabije Oosten heerste sowieso een sterk patriarchale cultuur... In dat kader is de vraag van belang of en in hoeverre de geboden van en de omgang met God heilzaam genezend inwerkten op dit aspect van de cultuur.” Wat wordt bedoeld met patriarchale cultuur en hoe zien we dat (buiten het vruchtbaarheidsverhaal) terug in het OT? Deze vragen hebben als achtergrond de blog van Wolter Rose:*

De sociale werkelijkheid van samenlevingen in het Oude Nabije Oosten en in de Grieks-Romeinse wereld is complexer dan het rapport het voorstelt. Het rapport komt niet verder dan uitdrukkingen als “een sterk patriarchale cultuur” als typering van de samenlevingen in de tijd van het Oude en Nieuwe Testament. Dat laat zien dat de analyse van deze oude culturen erg aan de oppervlakte blijft steken. Alsof er geen belangrijke verschillen zijn op het punt van de man-vrouw verhouding tussen Egypte en Mesopotamië, of tussen Egypte en het latere Griekenland. Alsof er achter een door mannen gedomineerde wettelijke of culturele code niet een dynamische sociale werkelijkheid schuil kan gaan waarin je op een bepaalde manier kunt spreken van macht van vrouwen (Meyers).

De wetgeving in het Oude Testament is met het rapport inderdaad “genadig” te noemen. Tegelijk behoudt de man een centrale rol binnen de familie (Block), en de wetgever doet geen poging daar een eind aan te maken. Is er maar één verklaring mogelijk: dat dit een aanpassing zou zijn aan een omringende cultuur? Of is het ook mogelijk dat er hier meer aan de hand is dan een aanpassing aan een omringende cultuur?

Antwoord 2.36: De patriarchale cultuur (mannen domineren in het sociale verkeer en nemen daarin de beslissingen, ook over vrouw en gezin, vaak zelfs zonder hun vrouwen te raadplegen) is duidelijk zichtbaar in de Bijbel. Tegelijkertijd wordt zichtbaar dat God genadig op die cultuur inwerkt. Beide elementen hebben we benoemd in ons rapport. Voor het doel van ons werk lag een diepere analyse van de oude culturen niet voor de hand.

Natuurlijk is de sociale werkelijkheid complexer, maar het lag niet op onze weg dat diepgaand te onderzoeken.

Maar het is wel van belang om te zien dat wij in *Samen dienen* geen eenzijdig beeld van de verhouding tussen mannen en vrouwen schetsen alsof die alleen cultuurbepaald zou zijn. We schetsen de vloek van God, die mannen en vrouwen in hun onderlinge verhouding treft en zo ook een culturele gestalte krijgt. Tegelijkertijd brengen we de genadige werking van Gods liefde in beeld, die vernieuwend op die cultuur inwerkt. (Zie op dit punt nog iets nader antwoord 39).

“Aanpassing aan een omringende cultuur” is een typering die wij voor het Oude testament nooit zouden kiezen. God heeft immers zijn vloek uitgesproken. Maar tegelijkertijd werkt Hij met zijn genade in op het samenleven van mannen en vrouwen. Maar ook dan is er nog een mannencultuur aanwijsbaar onder Israël : Uit Schriftplaatsen als Matth. 19: 8 blijkt dat ook Mozes rekening moest houden met de “harteloosheid en koppigheid” van de mannen. In de woorden van Jezus is dit duidelijk een typering van die mannencultuur onder Israël.

Vraag 2.37: Wat mij verbaasde bij het lezen was dat de bijbelse cultuur (OT & NT) vrij bleek afgeschilderd wordt. De indruk ontstaat dat het enkel patriarchaal en vrouwonvriendelijk was. Is dit niet te eenzijdig? Welke goede elementen waren er in de sterk verschillende rollen tussen man en vrouw? Welke gevaren schuilen in onze huidige rolverdeling van man en vrouw? Graag zou ik hierover meer willen horen.

Antwoord 2.37: De typering *bleekheid* herkennen we niet direct. In de eerste plaats hebben we gewezen op de goede Schepping van God, waarbij man en vrouw gezamenlijk van Hem de ruimte van het goede leven ontvingen en de elkaar aanvullende gaven om dat leven voor Hem te besteden. Vervolgens hebben we de vloek van God ingetekend over een in zonde gevallen mensheid. Daarna hebben we in beeld gebracht hoe God, ook door zijn wetgeving, genadig inwerkte op het leven van mannen en vrouwen onder Israël.

Het goede van het wederkerige leven schetsen we met de verwijzingen naar Genesis, Hooglied en Spreuken. Maar ook onze korte bespreking van de wet op de jaloersheid laat Gods bescherming van vrouwen zien.

Tegelijkertijd benoemen we de verhouding tussen mannen en vrouwen als een slagveld. Dat is tot op de dag van vandaag waarneembaar in de realiteit. Maar het beeld is daarmee niet compleet. De genadige inwerking van het evangelie op de verhouding tussen mannen en vrouwen wordt in de Schrift duidelijk getekend. En in de westerse cultuur heeft dat tot een meer wederkerige verhouding geleid. Zie wat we daarover schrijven in de inleidende antwoorden bij dit hoofdstuk en b.v. bij antwoord 31 en 36. Tegelijkertijd is het waar dat er nog steeds sprake is van subtiele en soms onbewuste, maar juist daardoor diepgewortelde vormen van onderdrukking, die ook weer krachtige reacties oproepen.

Vraag 2.38: Op pagina 9 wordt gezegd dat Jezus dieper en genadiger breekt met het cultureel bepaalde beeld. Zo wordt hij geplaatst in laag 3 (pag. 12). Maar hoe kijken jullie ertegen aan dat hij alleen mannen apostelen maakt? En hier zou natuurlijk op geantwoord kunnen worden: dat is cultuurbepaald. Maar als Jezus niet meer sturend (normatief) is voor hoe we de Bijbel lezen en wij dus zelf moet oordelen wat we bevrijdend vinden (laag 3, bijv. Jezus en Samaritaanse vrouw) en wat niet

(laag 2; bijv. Jezus stelt alleen mannen tot apostelen aan), op grond waarvan oordelen we dan wat waar hoort? Hoe voorkomen we dat ons gevoel (cultuur) hierin bepalend wordt? Voor meer achtergrond bij deze vraag zie de volgende passage in de blog van Wolter Rose (theologieplus.net/2017/01/30):

In de eerste plaats is de tegenstelling die het rapport maakt tussen de apostelen aan de ene kant en Jezus aan de andere kant kunstmatig. Wanneer je bij Jezus alleen maar de genadige of maatschappijkritische lijn in de zin zoals door het rapport bedoeld meent aan te treffen, dan maak je je naar mijn mening schuldig aan wat [John Elliott](#) noemt de “idealist fallacy”: de redeneerfout van het toeschrijven van een bepaald ideaal of ideologie, in dit geval een modern westers gelijkheidsideaal, aan een cultuur die wezenlijk anders is dan je eigen cultuur, in dit geval een antieke beschaving van tweeduizend jaar geleden.

Dat er bij Jezus uitsluitend sprake is van wederkerigheid in de man-vrouw verhouding kun je overigens alleen maar volhouden wanneer je voorbijgaat aan het feit dat Jezus alleen mannelijke apostelen koos en aanstelde. In het deputatenrapport wordt aan dit gegeven geen aandacht gegeven, opnieuw een voorbeeld van het niet-representatief zijn van de selectie binnen het relevante tekstmateriaal die in het rapport gemaakt wordt.

De omissie is niet te repareren met de soms geopperde suggestie dat Jezus zich op dit punt strategisch aanpaste aan de omringende cultuur, met het oog op een succesvolle voortgang van het Evangelie. Daarvoor is in het Nieuwe Testament geen enkele aanknopingspunt te vinden. De suggestie van zo’n strategische aanpassing lijkt mij ook moeilijk te rijmen met de vermelding van de namen van deze twaalf apostelen op de twaalf grondstenen van de stadsmuur van het nieuwe Jeruzalem in het visioen dat de apostel Johannes ontvangt over de nieuwe hemel en de nieuwe aarde (Opb. 21:14) naast “de namen van de twaalf stammen van Israëls zonen” op de twaalf poorten van de stad (Opb. 21:12).

Antwoord 2.38: De vorming van groepen discipelen was een bekend verschijnsel onder Israël. We zien het zelfs al in de profetenscholen in Samuel en Koningen. Ook Johannes en de Farizeeën hadden discipelen (Marc. 2:18). Het lijkt logisch dat Jezus zich aansloot bij de bekende structuur en mannen riep evenals in al die andere gevallen gebeurde. Een universeel voorschrift is daar niet uit af te leiden. Tegelijk is duidelijk dat er een brede kring van discipelen aangeduid wordt waar ook vrouwen toe behoorden (zie antwoord 10).

De uitdrukking “als Jezus niet meer sturend is ...” geeft een vertekening van onze visie. Wij proberen juist de doorgaande lijnen in de Schrift met elkaar te verbinden en daarbij recht te doen aan de ontwikkelingen die zichtbaar worden.

Wij stellen niet dat bij Jezus ‘alleen maar’ de genadige kant zichtbaar wordt. In Zijn optreden heeft Hij altijd rekening gehouden met de gemeenschap waarbinnen Hij leefde (“Laten we hen niet voor het hoofd stoten” Matt. 17:27).

We hebben geen enkele behoefte een westers gelijkheidsideaal in te lezen in de Schrift. Wel zien we duidelijk dat de genade van Jezus’ optreden en evangelie een mannenwereld openbreekt en ruimte geeft voor de dienst van vrouwen (Matt. 19, Joh. 8).

Wij zien in de vermelding van mannennamen op de grondstenen en de poorten van de stad geen contra-argument. De zonen van Jakob en de apostelen hebben een kardinale plaats in de geschiedenis van Gods heil. Niemand zal er van opkijken dat daarom hun namen bij de oplevering van de Stad van God opnieuw zichtbaar worden.

Vraag 2.39: *Volter Rose schrijft:*

In Egypte had je priesteressen, en in Mesopotamië ook. Een opvallend detail in de opbouw van de samenleving in het oude Israël is de afwezigheid van priesteressen. Daarmee hebben we op zijn minst een precedent dat vrouwen binnen het volk van God een andere positie hadden dan vrouwen in de omringende cultuur.

Als dit klopt, zou er misschien meer aan de hand kunnen zijn in Israël dan enkel cultureel bepaalde man&vrouw rollen?

Antwoord 2.39: Er zullen echt precedentes gevonden kunnen worden. Maar op deze schaal is dat hooguit een argumentum e silentio. De discussie wordt niet op het niveau van dit soort gegevens beslist. We hebben in het inleidende antwoord op dit hoofdstuk al benadrukt dat we gezocht hebben naar de bredere lijnen in de Schrift, dit om juist boven incidentele voorbeelden uit naar het doorgaande onderwijs van de Schrift te luisteren.

De vraag van Rose suggereert bovendien dat wij slechts cultuurbepaalde man&vrouw rollen kennen in Israël. Dat is juist niet het geval. Vanaf § 2.2.2 hebben we er veel aandacht aan besteed dat de genade waarmee God Israël bezocht concreet vernieuwend op de culturele verhoudingen tussen mannen en vrouwen heeft ingewerkt.

We hebben daarbij ook aandacht besteed aan de vloek die in Gen. 3 is uitgesproken. Dat is een element dat in de aangehaalde citaten niet mee lijkt te spelen.

Vraag 2.40: *Volter Rose stelt de vraag: "Petrus roept vrouwen op het gezag van haar man te erkennen en beveelt dan Sara als voorbeeld aan omdat zij Abraham "heer" noemt (1 Pet. 3:6). Hij prijst Sara aan als horend bij "de heilige vrouwen die hun hoop op God vestigden en het gezag van hun man erkenden". Met andere woorden: Petrus leest een beschrijvende tekst als voorschrijvend. Stapt hij op dat moment in dezelfde valkuil als bijbellezers?" (theologieplus.net/2017/01/25). Dezelfde vraag kan gesteld worden bij Paulus als hij op grond van de schepping stelt dat de vrouw moet zwijgen. Maken Petrus en Paulus exegetische fouten door een beschrijvende tekst als voorschrijvend te lezen?*

Antwoord 2.40: Wij zouden nooit zeggen dat Petrus en Paulus exegetische fouten maken. We vinden het ook minder zuiver wanneer typeringen als deze gebruikt worden in de discussie. We wijzen immers duidelijk aan dat de apostelen zich aansluiten bij de concrete cultuur waarin de gemeente aan wie zij schreven te leven had.

Overigens is een (gezags)verhouding binnen het huwelijk niet ongewijzigd van toepassing op de verhouding tussen mannen en vrouwen buiten het huwelijk. De *koppositie* waar de apostel Paulus over spreekt geldt de getrouwde man en zijn vrouw.

Zie ook antwoord 5 en de aparte passage over de zwijgteksten.

Vraag 2.41: *Op pag. 9 lees ik dat in de brieven van Paulus een "weinig vrouwgericht beeld" gegeven wordt. In vergelijking daarmee, zeggen deputaten dan, is de Here Jezus anders: "Dieper en genadiger is de manier waarop Jezus breekt met dit beeld." Worden zo niet de woorden van de Here Jezus uitgespeeld tegen die van Paulus?*

Antwoord 2.41: De uitdrukking “een weinig vrouwgericht beeld” wordt hier geïsoleerd uit de context waarin wij het gebruiken. § 2.2.2 waar naar verwezen wordt is een schets van “de eerste gedachte die opkomt bij mensen van onze tijd als zij oppervlakkig naar de Bijbel kijken”.

Wij spelen Jezus en Paulus niet uit elkaar maar laten zien waarop hun spreken en schrijven gericht is (zie nader antwoord 29).

Vraag 2.42: Jezus wordt sterk in laag 3 geplaatst, hoe zit dat met Paulus? Hoe verhoudt zijn schrijven qua inspiratie zich tot het spreken van Jezus? En hoe verhoudt Paulus z'n geïnspireerde schrijven zich tot mijn geïnspireerde lezing van de Bijbel? Is het mogelijk dat ik onder leiding van de Geest een andere mening kan ontwikkelen dan Paulus?

Antwoord 2.42: De lagen die wij schetsen zijn geen onderling strijdige dimensies binnen de Schrift. Het zijn lijnen die we binnen de Bijbel menen te kunnen onderscheiden. Samen vormen ze het beeld waarmee we het moeten doen. Samen laten ze zien hoe Gods evangelie van genade inwerkt in een wereld waarin mannen en vrouwen door de zonde tot elkaars vijanden konden worden. Daarbij is het van groot belang om te zien binnen welke culturele context bepaalde woorden gesproken en geschreven zijn. Het evangelie heeft door de tijden heen immers ingewerkt op de cultuur en zo vaak de kracht van Gods genade zichtbaar gemaakt ook in de verhouding tussen mannen en vrouwen. (Zie nader ons inleidende antwoord bij dit hoofdstuk en de antwoorden 1, 5 en 40.)

Vraag 2.43: Is het mogelijk dat onder het kopje 'begeesterde voortschrijdend inzicht' we tot andere inzichten komen dan Paulus?

Antwoord 2.43: Wij zouden niet zeggen dat we tot een ander inzicht komen dat Paulus, wel leven we in een andere tijd die mogelijk op onderdelen tot een andere gestalte in de gehoorzaamheid aan Christus leidt. De apostel Paulus heeft een diep en onvergelijkbaar inzicht in Gods genade ontvangen. Hoewel het slagveld tussen beiden geslachten vandaag nog aanwezig blijft is de wereld waarin Gods genade haar gestalte ontving sinds Paulus' tijd Goddank een stuk genadiger geworden in de verhouding tussen mannen en vrouwen.

Vraag 2.44: Als voorbeeld van het verkeerd lezen (beschrijvend als voorschrijvend) wordt slavernij genoemd: “Het heeft tot diep in de 19e eeuw geduurd voordat we begrepen dat de beschrijving van slavernij geen goedkeuring betekent van dat verschijnsel” (pag. 12). Dit klopt toch niet? In 1435 publiceert een Paus al een dictaat tegen slavernij! (churchinhistory.org). Wordt met deze fout niet te makkelijk een beeld geschapen van onze westerse verlichte cultuur als bevrijdend (goed) en vroeger als slecht?

Antwoord 2.44: Er zijn al wel eerder tegenstemmen geweest, maar de slavernij is pas in de 19^e eeuw afgeschaft, ook in christelijke landen. Overigens is ook in dit opzicht de fundamentele vernieuwing nog steeds niet definitief een feit. Er zijn er nog steeds vormen van moderne slavernij (ook als het gaat om de verhouding tussen mannen en vrouwen).

Het is niet onze bedoeling het verleden als slecht en het heden als goed tegen elkaar uit te spelen. Wel denken we dat op het punt van de verhouding tussen mannen en vrouwen veel ten goede gekeerd is.

Daarmee is voor ons de Verlichting met haar vruchten niet christelijk verklaard. Er is in de denkbeweging van de Verlichting veel ruimte gekomen voor menselijke bedenksels, die uiteindelijk afleidden van de dienst aan God. Goed en kwaad zijn hier diep verstrengeld in de cultuur.

Vraag 2.45: *Dat zonen en dochters profeteren is inderdaad een onderbelicht thema in de gereformeerde traditie. Maar ik vind de gevolgtrekkingen heel snel gaan. Om mij te overtuigen heb ik meer informatie nodig op vragen als: betekent profeteren hetzelfde als geestelijke leiding? en zo ja, waarom mogen er dan geen vrouwen ouderlingen worden (Titus 1:5-6) als ze wel mogen profeteren? Waarom mocht Priscilla die inderdaad sprak namens God, geen ouderling worden?*

Antwoord 2.45: Wat ons betreft is profeteren op te vatten als het geven van geestelijke leiding. Wie profeteert spreekt namens God en is daarin richtinggevend actief ten opzichte van zijn hoorders. Tegelijkertijd kun je niet zeggen dat dit twee synoniemen zijn voor dezelfde zaak.

Wij lezen nergens in Titus 1 dat vrouwen geen ouderling mogen worden. Titus 1 geeft voorschriften rond de aanstelling van ouderlingen. Omdat het in de kerk altijd mannen waren, is dat ook het vertrekpunt van Paulus. Hij schrijft wel voor dat het mannen moeten zijn met één vrouw. De pointe van het voorschrift is dus niet zozeer dat de ouderling een man moet zijn, maar dat de mannen die ouderling worden slechts één vrouw mogen hebben.

Uiteraard had dit betrekking op mannen met meerdere vrouwen die zich bekeerden tot Christus. Na hun bekering bleven alle vrouwen tot hun huishouden horen (het zou onbarmhartig zijn hen het bos in te sturen). Maar vanwege het slechte voorbeeld konden ze dus geen ambt bekleden.

Vraag 2.46: *In welke relatie tot de priesters (OT) en ouderlingen (NT) stonden de profeten? Wie bepaalde wat waar is en wat niet als er meerdere profeten waren? En als boven de profeten een hogere menselijke autoriteit stond, wijst dat niet weer op twee lijnen: gelijkwaardig (iedereen profeteert) en verschillend (raad van mannelijke oudsten oordelen over het waar of niet waar van geprofeteerde inhoud?)?*

Antwoord 2.46: Vergeleken met priesters (OT) en ouderlingen (NT) als sterk institutaire ambten zou je kunnen zeggen dat profeten een meer vrije rol hadden.

Er is ons uit de Bijbel geen voorbeeld bekend van een menselijke autoriteit die boven de profeten stond. De raad van mannelijke oudsten die op die manier profetie zou beoordelen is nergens in het NT aanwezig. Het is eerder een constructie die we vandaag kennen zoals die in de preekbespreking van de kerkenraad fungeert. In de gereformeerde traditie is vaak verwezen naar de Bereërs die de prediking van de apostel toetsen aan de Schrift. Zie op dit punt nader *Samen dienen* §3.4.3.

Vraag 2.47: *Als vrouwen geen ouderlingen mochten worden omdat het niet past in de gebroken cultuur van toen, waarom mogen ze dan wel in die gebroken cultuur profeteren (volgens deputaten is dit min of meer gelijk aan ouderlingschap)? Spreekt dit elkaar niet tegen? Duidt dit niet juist op een onderscheid tussen het profetenambt en die van ouderling?*

Antwoord 2.47: Zoals gezegd (zie antwoord 46) hadden profeten een meer vrije rol. Wellicht hangt daar mee samen dat prediken en opzicht oefenen niet per definitie aan dezelfde ambtsdragers werd opgedragen.

Wij stellen niet dat profeteren gelijk staat aan ouderlingschap. Binnen de gereformeerde traditie is juist sterk bepleit dat er een doorgaande lijn bestaat tussen profeteren en ons preken. In de huidige ambtsstructuur is bij ons de predikant naast zijn eigen taak ook ouderling onder de ouderlingen.

Vraag 2.48: Hoe komt het dat Titus 1:5-6 en 1 Tim. 3 helemaal niet uitgelegd worden? Dit zijn toch geen beschrijvende teksten, zie argumenten Wolter Rose (theologieplus.net/2017/01/25/):

Een interessante testcase voor de toepassing van het onderscheid beschrijvend-voorschrijvend zijn woorden van de apostel Paulus in zijn brief aan Titus, woorden waarmee hij zijn junior-collega herinnert aan zijn opdracht “in elke stad oudsten aan te stellen: onberispelijke mannen, die maar één vrouw hebben” (Titus 1:5-6). Op het eerste gezicht lijken de woorden beschrijvend. Maar Paulus’ spreken over “richtlijnen” en de woorden in elke stad maken duidelijk dat hier sprake is van een voorschrijvend karakter (vgl. Hand. 14:23).

Op pagina 24 staat: “In de geschiedenis van de exegese is wel getracht af te dingen op het ambtelijke karakter van de functies en werkzaamheden van de vrouwen die in de vorige alinea genoemd zijn. Onder bijbeluitleggers bestaat echter voldoende consensus over het ambtelijke karakter van de werkzaamheden die door vrouwen werden verricht.” Wat wordt bedoeld met voldoende consensus? Wat is voldoende? En wat wordt bedoeld met ambtelijke karakter? Is ambtelijkheid alleen het gegeven dat je door God en kerk aangesteld bent, of is ambtelijk ook per definitie dat je geestelijke leiding geeft?

Antwoord 2.48: Zie ons antwoord bij 45. ‘Voldoende consensus’ is niet bedoeld om door middel van een percentage uit te drukken. We bedoelen er mee dat in de exegetische discussie doorgaans helder is geworden, dat exegeten die op het ambtelijk karakter wilden afdingen vaak gemotiveerd werden door de gedachte dat ze geen ruimte wilden bieden aan de opvatting dat vrouwen in de ambten zouden kunnen dienen.

Met ‘ambtelijk karakter’ bedoelen wij dat het gaat om activiteiten die in de kerkelijke traditie doorgaans werden waargenomen door ambtsdragers.

Vraag 2.49: De zgn. zwijgteksten worden gezien als uitzondering omdat de vrouwen in die tijd niet genoeg kennis hadden (pag. 25). Priscilla wordt als voorbeeld genoemd van een vrouw die wel onderwijs geeft en die dus bewijst dat Paulus het niet als altijd geldend gebod bedoelde. Maar waarom zegt Paulus dan niet dat onvoldoende kennis van vrouwen de reden is voor zijn bevel? Waarom grondt hij het op de schepping? En waarom noemt hij onderwijs dan niet als duidelijke voorwaarde voor mannen als hij het heeft over wie ouderling mag worden (1 Tim. 3)? Hoe komt het dat de deputaten aan Paulus’ redenen bijna geen aandacht geven?

Antwoord 2.49: We delen samen de conclusies van ons rapport maar dat wil nog niet zeggen dat we het over elk exegetisch punt met elkaar eens zijn. De uitleg dat vrouwen moeten zwijgen omdat ze onvoldoende kennis hebben, is daar een voorbeeld van. Volgens sommigen van ons geeft dat een bevredigende verklaring van de vraag waarom Paulus de zwijgteksten geschreven heeft. Volgens anderen is dat geen bevredigende verklaring maar zij zijn niet in staat om een verklaring te geven die volgens hen wel bevredigend is.

Vraag 2.50: Wat zijn de gevolgen van deze manier van bijbellezen voor de wijze waarop wij omgaan met bijvoorbeeld homoseksualiteit (zie bijvoorbeeld blog Matthijs Haak, jmhaak.com/2016/11/13/)?

Antwoord 2.50: Wij hebben ons geen enkel moment bezig gehouden met vragen rond homoseksualiteit. Het lijkt ons niet terzake om te speculeren over dat onderwerp in verband met de vragen rond man, vrouw en ambt.

Het is ons bekend dat dat in reacties op ons rapport wel gebeurd is (o.m. in het blog van Matthijs Haak). Maar:

- 1: het onderwerp homoseksualiteit is in onze besprekingen zelfs niet genoemd. Het ligt daarom ver buiten de horizon van ons rapport.
- 2: Haak schrijft zelf in zijn blog dat zijn reactie op dit punt wel zeer kort door de bocht is. Wij beamen dat.
- 3: gevolgen van een bepaalde manier van Bijbellezen kunnen in zichzelf toch nooit een argument zijn tegen die manier van Bijbellezen. Wanneer we er van overtuigd zijn dat we onder aanroeping van de Geest en in gemeenschap met de kerk de Schrift lezen en zo de weg van gehoorzaamheid aan Christus voor ons zien, zal Hij ons helpen in het aanvaarden van de gevolgen daarvan.
- 4: wij benadrukken nogmaals dat we geen 'nieuwe hermeneutiek' of 'andere manier van Bijbellezen' introduceren. We bouwen voort op het Bijbelgebruik zoals dat in de weg van de gereformeerde traditie tot op de dag van vandaag naar ons is toegekomen binnen de kerk.

Hoofdstuk 3 Het belijden over de ambten

De ambtsleer is het meest specifieke punt in de opdracht aan dit deputaatschap. Ter inleiding stippen we drie punten aan: 1. Het verschil tussen bijzondere ambten en het algemeen 'ambt' van alle gelovigen; 2. de gedachte van collectieve verantwoordelijkheid in de ambten; 3. De aandacht die wij voor roeping vragen.

Het antwoord op onderstaande vraag 1 maakt duidelijk waarom we uitgaan van de drie **bijzondere ambten** zoals de gereformeerde kerken wereldwijd die sinds de Reformatie kennen. Die ambten heten wel 'bijzonder' wanneer we een andere gedachte uit de traditie willen benadrukken, namelijk dat wie bij Christus hoort in het 'algemene ambt' van alle gelovigen deelt, zoals Zondag 12 HC verwoordt. De drieslag profeet-priester-koning is mannelijk verwoord. Toch zal niemand er bij Zondag 12 bezwaar tegen hebben de inclusiviteit en dit voor vrouwen-meisjes ook uit te drukken als: profetes-priesteres-koningin in het nieuwe verbond. Intussen blijft de drieslag wel verwijzen naar de oudtestamentische ambten die Christus vervuld heeft. Dat wekt het misverstand alsof we beweren dat vrouwen in het OT priesteres of koningin waren. Maar we gebruikten Zondag 12 niet als hulplijn om iets over het Oude verbond te beweren, maar om te laten proeven dat in de Catechismus bij de naam christen, 'mens (m/v) die in Christus' zalving deelt, een uitdaging voor de kerk van Christus ligt. Om op dat niveau over mannen en vrouwen, zonen en dochters (die dit op catechisatie leren) te denken. Dat riep bij ons de vraag wakker: hebben we terecht tussen man en vrouw in de kerk een harde grens op de lijn tussen bijzonder en algemeen ambt getrokken?

In zijn eerste brief noemt Petrus de gemeente wel een 'koninklijk priesterschap' (1 Pet 2:9). Daar horen de vrouwen volop bij. Daarmee lijkt de beperking tot de mannelijke lijn doorbroken, ook als in strikte zin er geen priesters en koningen meer nodig zijn. Toch komt het vólk, zoals Israël dat is, als geheel weer in beeld (Ex 19:6), ook in de Pinksterprofetie (Hd 2: zonen-dochters, oude mensen-jongeren, zelfs slaven-slavinnen).

Daarmee is ook de **collectiviteit in het ambt** verbonden. De ambtsdrager draagt geen gezag als enkeling, maar vanuit de gezamenlijke opdracht. Zo is er ook een gedeelde verantwoordelijkheid. Wanneer een vrouw in de dienst van de verkondiging mag optreden, is er het presbyterium dat daarop toeziet. Zoals dat nu ook bij mannelijke voorgangers het geval is. De ene prediker lijkt door levenslange roeping en bijzondere wijding een bijzondere figuur, maar hij draagt zijn ambt altijd in verbinding met zijn collega's en in verantwoording aan de raad. Door deze collectiviteit te benoemen willen we laten zien: er mag een sámenwerking van mannelijk en vrouwelijk ontstaan, wanneer ook zusters in geordende dienst optreden.

We hebben het oude onderscheid tussen inwendige en uitwendige **roeping** teruggehaald. Niet om de inwendige, 'gevoelde' roeping dwingend te laten zijn. Wel om er stem aan te geven dat gelovige vrouwen zich geroepen weten om allerlei taken in de kerk ter harte en ter hand te nemen. In de praktijk gebeurt dat vaak zonder dat kerkenraad of gemeente zich de vraag stelt of daarbij een uitwendige roeping, nl. door kerkenraad en gemeente, passend of zelfs nodig is. Een uitwendige, d.w.z. hardop uitgesproken roeping waar de zuster publiek gehoor aan kan geven. En wel op het niveau dat bij sommige vormen van inzet in verkondiging en onderwijs, zielszorg en bestuur past.

Vragen en antwoorden bij hoofdstuk 3

Vraag 3.1: *Het hoofdstuk over het ambt heeft me wat teleurgesteld. Ik denk dat hier de opdracht van de GS Ede beperkend heeft gewerkt: de woordkeus 'de ambtelijke structuur' doet veronderstellen dat er een bestaande ambtelijke structuur is die moet blijven staan, en eventuele aanpassingen moeten daarbinnen vallen. Dit heeft jullie/onze kerken de mogelijkheid ontnomen om het hele plaatje van 'ambt' in de Bijbel en in de latere ontwikkeling opnieuw te doordenken - wat trouwens misschien wel een totaal nieuwe visie op ambt en diensten etc. had opgeleverd, een megaklus die we ook niet zonder ruggespraak met alle kerken in de wereld die de gereformeerde confessie belijden hadden kunnen aanvatten.*

Nu blijft het bij een korte verkenning van de Bijbelse lijnen en een lange beschouwing over het 3voudig ambt van Christus en de betekenis daarvan voor christenen - zondag 12 HC. Maar de aansluiting tussen beide (enerzijds Bijbelse lijnen en anderzijds het 3voudig ambt) blijft wat vaag. Ik wil deputaten vragen zich over de opdracht, de door mij gesignaleerde beperking die daaruit spreekt en hun reactie daarop kort nader te verantwoorden op de synode.

Antwoord 3.1: Deputaten zijn bewust uitgegaan van de drie ambten, zoals we die kennen en met de Gereformeerde kerken wereldwijd delen. We hebben ruimte aangebracht door het concept van 'taakvelden', tot in de besluitteksten aan toe, in te brengen:

1. verkondiging en onderwijs (ook catechese),
2. opzicht (en pastoraat),
3. barmhartigheid (en gemeenschap).

Daarbij kan het drievoudig christenambt aansluiten als

1. Profetisch
2. Koninklijk
3. Priesterlijk.

Wij hebben de opdracht opgevat zoals de vraagsteller ook doet, maar dat bleek te groots voor de kleine twee jaar die ons ter beschikking stonden. (zie ook antw. 4)

Vraag 3.2: *Wat is 'het ambt'? Ik ben van de school van Trimp: ambt = de volmacht tot de bediening van de verzoening, vanuit Romeinen 10: 15 (hoe kan iemand verkondigen als hij niet is uitgezonden?) en 2 Kor 5 (ons heeft Hij de verkondiging (bediening) van de verzoening toevertrouwd; wij zijn gezanten van Christus. Namens Christus vragen wij: laat u met God verzoenen).*

Daar wordt heel sterk de volmacht van Christus genoemd. Even heel kort: dat is 'het ambt', en de rest (preek, uitleg, profetie, dienst, zorg, enz.) is uitwerking daarvan. Moeten we niet aannemelijk maken dat die basale, fundamentele verkondiging, die diepste en rijkste volmacht ook aan vrouwen is toevertrouwd?

Antwoord 3.2: De **volmacht van 2 Kor 5** is eerst aan de apostelen (onherhaalbaar ambt; Paulus schrijft twee keer 'ons' in 5:18-19) en vervolgens aan de gemeente toevertrouwd. De gemeente heeft de verkondiging in de eerste eeuwen aan de ene episkopos ('opziener', later geïnterpreteerd als 'bisschop') toevertrouwd. De 'dienst van het Woord', zoals wij die kennen en in de predikant zien, is

een combinatie van elementen uit het ambt van apostel, evangelist en oudste. De gemeente geeft die volmacht door aan de (aangestelde) prediker die samen met zijn collega's de ene dienst aan het Woord draagt.

Deputaten zien in dat collectieve – je bent niet de enige prediker én er is toezicht op jouw prediking – ruimte voor vrouwelijke predikers / ambtsdragers

Vraag 3.3: 'Participeren' (pag. 35v van het rapport) wordt Bijbels-theologisch onderbouwd, en dat vind ik mooi en sterk. Zou hier nog een psychologisch element versterkend kunnen werken, ook Bijbels onderbouwd met een beroep op de gaven: het vrouwelijke element van fijngevoeligheid, net even een andere toon in het gesprek en in de overwegingen? Vrouwen kijken - ik weet het klinkt misschien een beetje riskant tegen de achtergrond van hoofdstuk 4.6 (pag. 47v) over de verschillen tussen de seksen - net iets anders tegen dingen aan.

Voorbeeld uit mijn eigen praktijk: op onze kerkenraad, de vergadering van de ouderlingen, hebben wij een vrouwelijke notulist. Heel af en toe vraagt ze iets te mogen zeggen over een bepaalde pastorale situatie. Op dat moment is haar inbreng heel wijs en fijngevoelig, een mooie aanvulling op wat de mannen te berde brengen.

Antwoord 3.3: Dit voorbeeld illustreert mooi dat (terwijl het lastig is om geestelijke gave over de seksen verdeeld te zien) de wijze waarop de gaven van de Geest in een (specifieke) vrouw werken een bijzondere inbreng in de mannelijke kring is.

Vraag 3.4: Heeft u het gevoel de ambten opnieuw doordacht te hebben, zoals de vorige G.S. vroeg? Ik heb daarover niet veel gelezen. Of vindt u de huidige structuren helder?

Antwoord 3.4: Nee, wij hebben de ambten niet opnieuw doordacht, maar hebben ons steeds gehouden aan de opdracht om vanuit de vraag naar de participatie van gelovige zusters te denken. Opnieuw doordenken van de ambten is een grotere opdracht (die niet los van analyse van de praktijk kan uitgevoerd worden).

*Vraag 3.5: P. 27: Is er sprake geweest van een koningin-moeder als regentes? De koningin-moeder had een zekere status, die haar ontnomen kon worden. Indirect zal ze vast wel invloed uitgeoefend kunnen hebben. Dr. Anton van Lingen acht in 'Vrouwen rond de koningen van oud-Israël', blz. 62-65', een **formele** machtspositie als regentesse onwaarschijnlijk; haar invloed ontleende ze als moeder van de **regerende** koning. De Vaux gaat er in 'Hoe het oude Israël leefde' (I 210-213) wel van uit dat zij een officiële rang had, maar noemt geen regenteschap. Klopt dit?*

Antwoord 3.5: De omstandigheden en figuur van de moeder van de koning van Israël zijn te uniek om model te kunnen staan voor (een facet van) vrouwelijke dienst nu.

Vraag 3.6: Vindt u de constatering dat de vrouwen en dochters van Levi indirect op de priesterdienst betrokken een sterk argument?

Antwoord 3.6: Ten tijde van de Reformatie wordt de dienst van de vrouwen uit de stam Levi (bijv. door Heinrich Bullinger) genoemd als voorbeeld van diaconale inzet van gelovige zusters.

Vraag 3.7: *P. 31: U hebt aansluiting gezocht bij de wijze waarop ook de wereldlijke regering was ingericht. Dat 'gezocht' impliceert een bewuste keuze. Waarom is die keuze gemaakt?*

Antwoord 3.7: Dat men ten tijde van de Reformatie 'aansluiting heeft gezocht bij de wijze waarop de wereldlijke regering was ingericht' is waarschijnlijk onbewust gebeurd. Het is een voorbeeld van wat 'contextualisatie' heet, in dit geval: variëren op de vormen van bestuur die je uit het dagelijks leven kent.

Op de ambten toegepast: de drie ambten van predikant, ouderling/bestuurder en diaken/armenverzorger/ziekenrooster (en het vierde reformatische ambt: doctor voor theologisch onderwijs) komen op uit de kern-structuur van de kerk en wat de kerk in de samenleving van toen nodig had.

Vraag 3.8: *Samenvatting: Art. 31 NGB gaat terecht niet over een innerlijke roeping. Dat zou vreemde verhoudingen creëren. Als ik mij innerlijk geroepen voel om ouderling te worden en ik word nooit gekozen, dan zou dat inhouden dat ik me of die innerlijke roeping maar verbeeld of dat het kennelijk mogelijk is dat God roept en tegelijkertijd het mij onmogelijk maakt om Zijn roeping op te volgen.*

Antwoord 3.8: Anders gezegd: innerlijke roeping is *algemeen* (je geroepen voelen om de Here met bijzondere inzet of op bijzondere wijze te dienen); de uiterlijke roeping geeft daar bevestiging van én geeft er *concrete gestalte* aan (in een specifiek ambt en, eventueel, voor een bepaalde tijdsduur).

Vraag 3.9: *Onderscheiden ambten en macht: conform de huidige KO leggen diakenen verantwoording af aan de ouderlingen. Een verplichte verantwoording houdt toch een zekere gezagsrelatie en machtsverschil in? Op blz. 32 wordt dat onderscheid wel geaccepteerd. M.i. een tegenstrijdigheid.*

Antwoord 3.9: De kerkenraad heeft een functioneel gezag over de diakenen: in het geheel van de kerkelijke dienst is er verschil in verantwoordelijkheid. Het Nieuwe Testament dwingt niet dat gezag vanuit 'hoofd zijn' van de man te laden. Het beeld van de man als hoofd en de vrouw als zijn heerlijkheid hoort binnen de huwelijksrelatie.

Vraag 3.10: *P 36: Over 1 Tim 2:12. Klopt de analyse van de tekst? Er is sprake van een specifieke zinsconstructie: noch dit, noch dat, maar... Van Houwelingen citeert Payne, die deze constructie onderzocht heeft. Deze komt bij Paulus meermalen voor, (Rom. 2:28-29, 9:6-7, 9:16, 1 Kor. 2:6,7, 2 Kor. 7:12, Gal 1:1, 1:11-12, 1:16-17, 4:14, Fil. 2:16b-17, 2 Tess. 3:7-8, en hier) en dan blijkt dat bij de twee aspecten noch dit noch dat, "dit" en "dat" nagenoeg synoniem zijn, en vaak dienen om er extra nadruk op te leggen. Dat zou hier dan betekenen, dat in deze situatie onderwijzen en gezag hebben vrijwel synoniem zijn. Houdt dat dan niet in, dat onderwijzen een vorm van gezag uitoefenen is (gezien de nevenstelling) en dat Paulus dat dus niet wil? Is dat geen tamelijk sterk argument tegen met name een vrouwelijke predikant?*

Antwoord 3.10: Inderdaad, een specifieke zinsconstructie. Maar de twee woorden vullen elkaar aan en voegen betekenis toe. Het gaan om zulk 'onderwijzen' dat direct ook 'heersen' impliceert. Daarom is de vertaling 'de les lezen' zo fraai, omdat het de beide woorden in één Nederlandse uitdrukking vertolkt (zie ook de notitie van ds. Melle Oosterhuis). Vanuit het Nederlands gedacht lezen wij het alsof Paulus twee dingen verbiedt: a. onderwijzen en b. gezag uitoefenen. Maar het Grieks wijst op

een specifieke vorm van onderwijzen-door-te-heersen ofwel heersen-door-middel-van-onderwijs. Dát wil de apostel niet van christenvrouwen zien!

Vraag 3.11: Noot 43: *In de formuleringen van de CGK vind ik die persoonlijk gevoelde (in dit verband: innerlijke) roeping niet terug. Is het beroep op het CGK-rapport terecht?*

Antwoord 3.11: Klopt. De noot is meer informierend dan argumenterend bedoeld. U mag hem ook schrappen.

Vraag 3.12: P. 38: *Samenvatting: Het is de vraag in hoeverre een innerlijk gevoelde roeping een argument kan zijn? Die roeping kan immers ten onrechte gevoeld worden. En waarom moet een taak binnen de gemeente een volmacht van Christus inhouden? Hoe ver wil men gaan bij het afleggen van een gelofte? Ook bij kinderwerk? Bij meewerken aan kinderevangelisatie tijdens de zomervakantie? Bij preeklezers?*

Antwoord 3.12: We hebben het hier over een persoonlijke roeping van vrouwen die die roeping ook daadwerkelijk (mogen) opvolgen en (zonder bezwaar) bijzondere taken in de gemeente vervullen die dichtbij of in het ambtelijk werk liggen. Bij zulke inzet zeggen deputaten: dan hoort daar een kerkelijke opdracht bij (volmacht), bevestiging, publieke belofte, enz.

Vraag 3.13: P. 39: *Opvatting CGK sluit roeping vrouwen uit. Toch? De ambten zijn niet gelijkwaardig; zie KO. Kan een roeping 'opgaan' in collectiviteit? Deze is toch persoonlijk?*

Antwoord 3.13: Innerlijke roeping is *persoonlijk*. Als daar een uiterlijke roeping tot een bijzondere taak bijkomt, is dat toch tot een ambt dat je *samen-met-anderen* uitoefent (zelfs de dienst van het Woord). Uitoefening van die roeping gebeurt in een *collectieve verantwoordelijkheid* van medeambt dragers. Ook de dienaar van het Woord staat onder de gezamenlijke raad (presbyterium).

Vraag 3.14: P 41: *Tweede streepje: Er zijn dus in de gemeente ambtsdragers en niet-ambtsdragers. Het spreken over bijzondere ambten suggereert dat er ook gewone ambten zouden zijn. Welke zijn dat? Is de term 'ambt aller gelovigen' eigenlijk wel juist?*

Derde streepje: dat de ambten aan elkaar gelijkwaardig zijn is niet vol te houden. Zie wat Van Bruggen in zijn 'Ambten in de Apostolische kerk' meldt over de diakenen. Die zijn per definitie helpers en hebben dus niet de leiding. Dat er onderling geen overheersing mag zijn, zegt niets over het gezag hebben over de gemeente.

Vierde streepje: Als er alle eeuwen door volkomen overeenstemming was over dat vrouwen geen ambtsdrager kunnen zijn, is het dan niet logisch dat de belijdenis daar niet over spreekt? Los daarvan: als de conclusie luidt dat de Schrift ook de zusters ambtsbevoegdheden toekent, moet je je dan niet afvragen of dat strookt met de belijdenis en die dus eventueel wijzigen? Schrijf het dan anders op, bijvoorbeeld: 'als er sprake is van innerlijke roeping, dan kan daar alleen gevolg aan gegeven worden als er ook een verkiezing volgt'. Bedoelt u dat?

Vijfde streepje: Hoe dit te lezen? In strikte zin: als dit het geval is, dan dient dat te gebeuren. Uit het een volgt dan noodzakelijk het andere ("dienen" is in dit soort uitdrukkingen "moeten"). Zo gelezen wordt hier een streep gehaald door de klassiek-gereformeerde ambtsopvatting, die leerde dat een

roeping pas echt een roeping is wanneer je daar ook metterdaad door een bevoegde instantie (meestal: de kerkenraad) toe geroepen wordt. Zo'n beroep op een innerlijke roeping is altijd afgewezen. Als er geen roeping 'van buiten' komt, kun je afvragen of er wel echt sprake is geweest van een roeping door God. Gaat hier een wissel om? Is de weg om dit via verkiezing te doen niet innerlijk tegenstrijdig? Als twee zusters de roeping voelen om ouderling te worden en er wordt er maar een gekozen, hoe zit het dan met de roeping van die andere zuster? Aan haar roeping wordt dan geen gestalte gegeven. Maar als dit niet de bedoeling is?

Antwoord 3.14: De uitdrukking 'ambt aller gelovigen' is onhandig. Daarmee bedoelt men: zo gewoon zijn gewone gelovigen niet – hun christendienst aan Christus staat op hoog niveau.

Zie ook bij punt 9: er is functioneel gezag en dus zijn er gezagsverhoudingen in de gemeente. Wij menen echter dat het woord 'gezag' (Grieks: *exousia*) in het Nieuwe Testament niet centraal staat in de ambtsleer. Bijbelvertalers gebruiken de term 'gezag' als zij het werkwoord 'zich onderwerpen aan' vertalen met 'gezag erkennen van'.

[Vierde streepje]: inderdaad, logisch. Maar dan heeft de kerk zich dus niet eerder hardop geconfronteerd met de vraag 'mag een vrouw in een ambt dienen?' en geen confessioneel antwoord gegeven waaraan we onszelf onderwerpen. Zolang we op een punt van geloofsleer of ethiek geen belijdende verklaring hebben afgelegd, is er de zgn. vrijheid van profetie (= schriftuitleg) in de gereformeerde kerken. De belijdenis hoeft op dit punt niet gewijzigd.

Ja, dat bedoelen wij.

[Vijfde streepje]: een innerlijke roeping alleen is niet voldoende om cruciaal werk námens Christus en zijn gemeente te doen. Punt. Die roeping 'dient extern bevestigd te worden' voordat iemand zulk cruciaal werk námens Christus en zijn gemeente kan doen. Dat is zo gereformeerd als wat. Wij voegen toe: dat zou dus ook voor zusters moeten gelden ..., nl. wanneer wij hen (in de praktijk) al zulk werk laten doen.

Het gaat er beslist niet om dat iedereen kan claimen 'zich geroepen te voelen' en vervolgens erkenning van die innerlijke roeping kan afdwingen.

Vraag 3.15: *Bij par. 3.5.3. "De zwijgteksten hebben later vervolgens in de kerkpolitiek regelmatig hun rol gespeeld om die dominantie te handhaven". Betekent dit dat 'de zwijgteksten' in de tijd van de Reformatie geen enkele rol hebben gespeeld? Vanaf wanneer spelen de zwijgteksten dan wel een rol en hoe onderbouwen deputaten dat dit met handhaving van de dominantie te maken heeft?*

Antwoord 3.15: Ja, de zwijgteksten zijn in de eeuw van de Reformatie uitgelegd zoals wij het gewend waren (meestal).

We zien ervan af die zin te onderbouwen. In het algemeen is er het gevaar dat mannen met gemakkelijke verwijzing naar zwijgteksten de mogelijkheid van meerdere inzet van christenvrouwen wegwuiven.

Vraag 3.16: *U stelt dat de opdrachten aan man en vrouw vrijwel synoniem zijn, maar toch verschillend. Zozeer zelfs dat u het begrip 'koppositie' introduceert voor de man in zijn verhouding tot*

zijn/de vrouw. In het kader van Ef 5,18-33 is dit moeilijk vol te houden. Vers 18 spreekt over de vervulling met de Heilige Geest, waaruit nieuw gedrag wordt geboren. Het laatste dat genoemd wordt is de onderlinge verhouding tussen mensen: mannen, vrouwen, kinderen, heren, slaven. Erken elkaars gezag. Dat kan niet betekenen dat het gaat over gezag van mannen, vrouwen enz., aangezien de Geest zoals die in de mensen zichtbaar wordt, vraagt om respectvolle benadering door elkaar. In de verzen 22-33 krijgt dit een uitwerking waarin de vrouw voor haar positie in het huwelijk simpelweg wordt herinnerd aan haar positie (22 en 33), en de man op het spoor wordt gezet van de manier waarop Christus voor zijn gemeente zorgt. Daar is niet Christus' positie leidend, maar zijn wijze van doen. Christus als het prototype van vol zijn van Gods Geest. De man wordt vervolgens opgeroepen zijn vrouw lief te hebben als zijn eigen lichaam, hij wordt opgeroepen haar te zien zoals hij zichzelf ziet. Geen onderscheid dus, maar een uitgesproken gelijkheid. Is Ef 5 werkelijk aan te voeren als grond voor de aanduiding 'koppositie' van de man of kan dit verschil tussen man en vrouw worden opgeheven?

Antwoord 3.16: De term 'koppositie' is uit de pen gevloeid om iets uit te drukken van wat de apostel zou kunnen bedoelen met 'de man is het hoofd van de vrouw'. Zoals het huwelijksformulier zegt: 'als eerstverantwoordelijke (nl. zal hij haar voorgaan in een leven met de Here)'.

Ef. 5 laat inderdaad prachtig zien hoe hij kan leren van de wijze waarop Christus het invult dat Hij hoofd van zijn gemeente is.

Met de beeldspraak hoofd-heerlijkheid (1 Kor 11) duidt de apostel Paulus verschil in positie tussen man en vrouw aan. Wij vatten dat op als minstens dit: dat elk voor God staat (in gebed, lofprijzing, levensstijl) zoals Hij hem, c.q. haar maakte en zoals hij (in het huwelijk) de een aan de ander geeft. Dat de-mens-voor-God zie je in 1 Korinthe 11: een verticale relatie van vrouw-man-Christus-God. Hoe je dat 'vertaalt' of vorm geeft in het gewone leven is niet makkelijk te zeggen. Blijkbaar is het een attitude, zoals ook in Ef. 5 blijkt. Als dat in een huwelijk (dat als gelijkwaardig beleefd wordt) kan, dan ook in het delen in ambtelijke dienst: iets van het eigene voor Gods aangezicht laten zien. Of dat uitdrukken in enig onderscheid in de rollen. Of de wijze van invulling van dezelfde formele rol

Vraag 3.17: *N.a.v. p. 28, 3.2.2, kader 'Samenvattend': ik deel het stellen van deze belangrijke vraag. Waarom keert deze niet meer terug in de uiteindelijke conclusies?*

Antwoord 3.17: We hebben niet teveel argumentatieve kracht uit de drieslag profeet-priester-koning willen halen. Ook willen we niet het specifieke van de drie reformatorische ambten uitkleden.

Vraag 3.18: *pagina 28: de vraag wordt gesteld: „hoe bijzonder zijn de ambten van de gereformeerd-katholieke kerk, dat niet iedere christen daartoe geroepen kan worden?” Deze vraag komt mij op deze plek in het rapport wat tendentius over.*

Antwoord 3.18: Dit is eenvoudigweg een retorische vraag (niet tendentius bedoeld, maar de lezer simpel bepalend bij de kracht van HC v/a 32) die in 3.3 beantwoord gaat worden: er is wel degelijk reden om in de kerk van de reformatie een ambtelijke structuur te houden.

Vraag 3.19: *Op blz. 33 staat: „Andersom, we spreken vandaag nog van drie bijzondere ambten naast het ambt van alle gelovigen, omdat we in het Nieuwe Testament zien dat sommigen voorop gaan om*

anderen te dienen.” Ook bij de inzet met HC 12 blijft er blijkbaar reden om te spreken over een bijzonder ambt. Dan is m.i. de conclusie voorbarig dat op grond van HC 12 al wel wordt gesuggereerd dat de ambten niet zo bijzonder zijn dat die voor vrouwen gesloten blijven. Zou een discussie over de plek van bijzondere ambten niet op z’n plek zijn (ik weet dat dat niet tot de opdracht behoorde, maar volgens mij komt deze vraag nu wel boven).

Antwoord 3.19: Ik verwijs de geachte vragensteller naar punt 1 van deze afdeling.

Vraag 3.20: pagina 35: ik maak de stap niet mee dat vanuit de collectiviteit van het ambt gedacht het denkbaar is dat vrouwen participeren in de ambtelijke diensten. Die collectiviteit gaat toch over het functioneren van ambtsdragers in een college en dat de ene ambtsdrager niet heerst over de andere? Dan snap ik de stap naar vrouwelijke participatie niet.

Antwoord 3.20: Als ook zusters in (zekere) ambten dienen, is dat niet per definitie ‘gezag over een man dragen’, omdat in de kerk niet individueel maar vooral collectief gezag uitgeoefend en verantwoordelijkheid gedragen wordt.

Hoofdstuk 4 M/V in de praktijk

De drie rapporten van het deputaatschap MV in de kerk maken ons twee dingen duidelijk:

- In iedere gemeente is er verschil in inzicht over het thema M/V, waarbij het niet uitmaakt of de gemeente groot, klein, vooruitstrevend of behoudend is. Bovendien grijpen beide zijden van het gesprek voor hun argumenten terug op de Bijbel, waarbij voor de ene groep bijvoorbeeld de opdracht om gekregen gaven in te zetten telt en voor de andere groep een bij de schepping gegeven orde. Daaruit leiden we af dat de gemeenteleden allen hartelijk de Bijbel willen volgen, maar toch bij een verschillend standpunt kunnen uitkomen.
- In de kerken is er alle ruimte voor vrouwen om hun gaven in te zetten, waarbij de grenzen van wat als ambtelijke taken wordt gezien lijken te verschuiven. Vrouwen zijn actief op taakgebieden die voorheen toebehoorden aan ambtsdragers. Daarover bestaat ongemakkelijkheid, die echter niet makkelijk wordt uitgesproken. Ook is er in gemeenten maar beperkt vanuit beleid nagedacht over de gegroeide taakverdeling tussen mannen en vrouwen.

Hieruit leiden we als deputaten af dat de kerken zich in de praktijk ontwikkelen naar ruimte voor vrouwen in het ambt (of met ambtelijke taken), maar daar onvoldoende vanuit overtuiging over nadenken. Het gesprek erover is ook spannend, omdat duidelijk wordt dat de verschillen van inzicht per gemeente groot zijn. De synode kan door een koers te kiezen duidelijkheid bieden aan de gemeente en een richting geven aan het gesprek per gemeente. Iedere koers die gekozen zal worden, zal voor een deel van de gemeente een omschakeling zijn. Dat vraagt tijd en ruimte, zodat gemeenteleden elkaar kunnen vasthouden in het licht van de Bijbel.

Vragen en antwoorden bij hoofdstuk 4

Vraag 4.1: P. 43: Typologie toont wel aan, dat het urgent wordt om een heldere inkadering te geven van de rol van zusters in de gemeente en dat niet zonder meer aan de plaatselijke gemeenten over te laten.

Antwoord 4.1: Daar zijn wij het van harte mee eens en we vragen de synode dan ook om hierin een koers te kiezen. Als het gaat om invoeren denken we wel dat iedere gemeente in haar eigen tempo moet ontwikkelen.

Vraag 4.2: In paragraaf 4.5 zegt u bij het 4^e aandachtstreepje: “De soms moeizame zoektocht naar eenheid tussen kerken om daarmee recht te doen aan het gezamenlijk belijden van Christus’ naam wordt verder vertraagd door het uitblijven van duidelijkheid.” Die uitspraak in uw overigens heldere rapport begrijp ik niet. Kunt u mij helpen die wel te begrijpen?

Antwoord 4.2: We duiden hier op de rol die het thema M/V heeft gekregen in de besprekingen tussen CGK en GKv en in de besprekingen tussen NGK en GKv. Duidelijkheid over een koers zou helderheid bieden aan andere kerkgenootschappen in het land waarmee wij ons nauw verbonden weten.

Vraag 4.3: In hoofdstuk 4 concluderen deputaten dat er urgentie is om tot besluitvorming te komen. De ‘loopgravenoorlog’ (pijnpuntenrapport) kan niet door gaan. Dit wordt vanuit de praktijk opgemerkt. In par. 6.2. staat: “De Bijbel biedt daarmee geen overtuigend houvast om alle ambten voor vrouwen op alle tijden en in alle plaatsen gesloten te houden”. Dat is voorzichtig geformuleerd.

Wat maakt dat deputaten niet spreken over urgentie om de vrouw in het ambt in te voeren, maar dan vanuit de Schrift gedacht? Het denken vanuit bv. collectiviteit en dat mannen en vrouwen samen dienen dringt daar toch toe?

Antwoord 4.3: Deputaten zien de urgentie vooral als reden om nu een koers te kiezen. We willen voluit recht doen aan beide lijnen in de Bijbel, maar zijn ons ervan bewust dat het rapport niet op alle onderdelen duidelijkheid biedt, bijvoorbeeld over de invulling van het begrip koppositie. Daarom de voorzichtige formulering, die in de aangehaalde tekst uit 6.2 overigens alleen slaat op de zwijgtteksten als grond voor het gesloten houden van de ambten. Dat we daarnaast ook andere gronden zien om vrouwen wel tot de ambten te roepen blijkt uit de besluitteksten.

Hoofdstuk 5 Advies zusterkerken

De katholiciteit van de kerk is van groot belang, omdat eenheid laat zien wie Christus is. Eenheid wordt gevonden in het verzoenend werk van Christus, in wat we belijden over zijn kruis en opstanding. Wanneer we elkaar herkennen als volgelingen van Christus, roept Paulus ons op elkaar ook te aanvaarden.

Over de uitleg van teksten kunnen we van mening verschillen. Ook over de manier waarop de kerkelijke organisatie wordt vormgegeven. Daarover mogen we elkaar bevragen, maar niet uitsluiten.

De adviezen van de (binnenlandse en buitenlandse) zusterkerken zijn niet eensluidend. Kerken die in een andere tijd en cultuur zijn ontstaan, hebben andere keuzes gemaakt rondom de inzet van gaven en talenten van vrouwen in de kerk. De lokale kerk zal zelf afwegingen moeten maken hoe zij die gaven zal inzetten voor de verbreiding van het evangelie en de opbouw van de kerk.

Vragen en antwoorden bij hoofdstuk 5

Vraag 5.1: Stel dat we als synode zeggen dat we het ambt van ouderling, predikant en diaken openstellen voor mannen en vrouwen. Hoe zien jullie de samenwerking tussen kerken die het wel openstellen en kerken die dat niet doen? Moeten de tegenstanders zich verenigen in een type bond met aparte afspraken qua prediking etc.?

Antwoord 5.1: Vanuit de oproep van Paulus om elkaar te aanvaarden en de vrede te bevorderen (Rom.14/15, 1 Kor.1) zullen we als kerken allereerst met elkaar in gesprek moeten gaan en elkaar helpen om als kerk van Christus de weg te gaan van zijn Koninkrijk. Een soort bond van gelijkgezinde kerken zou een 'kerk in de kerk' scheppen, die niet de eenheid bevordert.

In praktijken van lokale samenwerking tussen NGK en GKv-gemeenten is gebleken dat met wederzijds begrip afspraken gemaakt kunnen worden over het optreden van vrouwelijke ambtsdragers. Dergelijke afspraken zouden ook binnen de GKv kunnen functioneren.

Vraag 5.1a: Hoe ging dat in de NGK?

Antwoord 5.1a: De LV heeft in 2004 een commissie vrouwelijke predikanten (CVP) benoemd met de opdracht de uitvoerbaarheid van de openstelling van het ambt van predikant te onderzoeken.

De commissie benoemt in haar rapport (2007) dat er problemen kunnen ontstaan als een vrouwelijke predikant in een regio intrede doet, zoals bij de afvaardiging naar een regiovergadering of het gesloten houden van kansels voor een vrouwelijke predikant. De commissie is van mening dat dergelijke gevoelige zaken in de betrokken regio bespreekbaar gemaakt moeten kunnen worden en in goede harmonie naar werkbare oplossingen gezocht moet kunnen worden. Daarom heeft zij zich beperkt tot de gemeenschappelijke verantwoordelijkheid met betrekking tot het functioneren van predikanten, zoals opleiding en toelating tot het ambt. Op grond van het rapport van de CVP heeft de LV van 2007 geconstateerd dat:

1. bij een aantal kerken onvoldoende draagvlak bestaat om medewerking te verlenen aan het afnemen van een door een zuster aangevraagd kerkelijk onderzoek; 2. de kerken, ondanks verschillen in overtuiging, vorm willen geven aan hun gemeenschappelijke verantwoordelijkheid voor de toegang tot het ambt van predikant.

2. Hierop zijn enkel afspraken gemaakt over het afnemen van kerkelijke toelatingsexamens.
3. Na evaluatie van het beleid rapporteert de CVP in 2013 dat zij op grond van eigen waarneming en van contact met de vrouwelijke predikanten geen punten gevonden heeft die om nadere regeling vragen met als conclusie dat de openstelling van de ambten van ouderling en predikant binnen de kerken niet geleid heeft tot problemen waarvoor een aanpassing van de gemaakte afspraken nodig is. Deze conclusie wordt door de LV aanvaard.

Vraag 5.2: Gaat het volgens deputaten om zo'n belangrijke zaak dat we de eenheid op het spel moet zetten met de meerderheid van de kerken in binnen- en buitenland?

Antwoord 5.2: Deputaten zien in de praktijk van de kerken een urgente noodzaak om over de inzet van vrouwen tot een beslissing te komen. In het Pijnpuntenrapport hebben we de pijn benoemd die aan beide kanten van het spectrum leeft, met de oproep om elkaars lasten te dragen. We willen elkaar zoeken vanuit de oproep van Paulus: "Jaagt de liefde na en streeft naar de gaven van de Geest". Deputaten zijn van mening dat de Bijbel ruimte geeft om de gaven van vrouwen (ook die van onderwijzen en leiding geven) in te zetten. Hierbij willen we vanuit de liefde tot de Heer van de kerk en zijn volgelingen elkaar blijven vasthouden, tijdens de besprekingen op de synode en ook daarna in het gesprek met de binnen- en buitenlandse zusterkerken.

Hoofdstuk 6 Argumentatie en advies

Alvorens in te gaan op de gestelde vragen willen we drie onderdelen uitlichten. Allereerst willen we de opbouw van de argumentatie in het rapport verhelderen, om vervolgens de gekozen opties en de uitwerking in de besluitteksten nader toe te lichten.

In ons rapport willen we redeneren vanuit de Bijbel. We hebben daarom in de Bijbel gezocht naar teksten over de inzet van gaven van vrouwen, de verhouding tussen man en vrouw, gezag en ambten. De studie die we hebben gedaan leverde ons een groot aantal inzichten op, maar geen eenduidige aanwijzingen voor de concrete taakverdeling in de gemeente. De Bijbel laat ruimte voor de inzet van gaven van vrouwen in de leiding van de gemeente, maar roept ook op om daarin als vrouw te acteren. Als de Bijbel spreekt over gezag en leiding, bevat dat meer lading en diepgang dan we in de praktijk van ons spreken over gezag hanteren. Tegelijk kunnen we geen al te stellige uitspraken doen, juist omdat er een dubbele lijn in de Bijbel aanwezig is. Wel gaf dit ons de vrijmoedigheid om te pleiten voor ruimte voor vrouwen in de ambtsdiensten. Het pleidooi wordt alleen maar sterker wanneer we ook de ontwikkeling van de ambten in de kerkgeschiedenis, de praktijk in onze eigen gemeenten en de zusterkerken in binnen- en buitenland meenemen. Ons basisargument is daarbij de Bijbel, de overige argumenten zijn aanvullend.

In ons rapport wordt een groot aantal opties genoemd, dit zijn de opties die we zijn tegengekomen in de literatuur en de kerken in binnen- en buitenland. We wilden de synode al deze opties laten zien om zo duidelijk te maken welke mogelijkheden er zijn en hoe we elk van die mogelijkheden hebben gewogen. Om ook de urgentie duidelijk te maken hebben we optie a ingevoegd, waarbij er niets verandert. We denken dat wie deze optie preferereert ook verantwoordelijkheid moet dragen voor het uitwerken van de vraag: hoe brengen we de vrouwelijke inzet die nu al plaatsvindt in de erediensten, het onderwijs en de leiding van de gemeente weer tot zwijgen?

Tenslotte vragen we aandacht voor de formulering van de besluiten. Besluit 1, 11 en 12 zijn standaard besluiten en vooral procedureel, besluit 2, 3, 9 en 10 vragen de synode een inhoudelijke keuze te maken en na te denken over hoe deze keuze ruimte kan bieden aan iedere plaatselijke gemeente om daarin zijn eigen tempo te volgen. De besluiten 4-8 vragen van de synode te besluiten dat er Schriftuurlijke gronden zijn om vrouwen te roepen tot de verschillende ambten en ambtelijke taken in de gemeente. We vragen de synode om per ambt/taak het besluit en de daar bijbehorende gronden te bespreken.

Vragen en antwoorden bij hoofdstuk 6

Vraag 6.1: (pag 70) Besluit 9, grond 2: het woord 'dient' klinkt hier wat dwingend. Ik suggereer het woord 'zal' (en dan verderop het woordje 'te' schrappen).

Antwoord 6.1: Geen bezwaar. Het betreft een grond (en dus een constatering) en geen besluit. Maar dan ook het woord 'dus' schrappen.

Vraag 6.2: Wanneer ik de opdracht van de synode van Ede lees voor het deputaatschap MVEA lees, op basis van de afwijzing van de onderbouwing van de deputaten M/V, wordt gesproken over mogelijke aanpassingen van de ambtelijke structuur (besluit 3.1). Het woord "structuur" wordt nog herhaald in het besluit 3.2

Als grond wordt ook genoemd voortgaande bezinning op de ambtsstructuur en wordt gewezen op de werkzaamheden en indeling daarvan binnen de diverse ambten welke zouden kunnen worden aangepast (gronden 1,2 en 3). Het criterium lijkt; "Verantwoordelijkheid voor geestelijke leidingen de gemeente".

Had ik, gezien het eerder genoemde ook voorstellen mogen verwachten over een andere werk/taakindeling van ambten voor "optimalisering van de rol van de vrouw in de kerk" van het deputaatschap?

Antwoord 6.2: Deputaten doen in optie g (p. 65-66) wel een voorstel voor aanpassing van de ambtsstructuur. Zij hebben echter niet de mogelijkheid gehad om de gehele ambtsstructuur te doordenken (de indeling in drie ambten). Juist rond het criterium: 'verantwoordelijkheid voor de geestelijke leiding van de gemeente' hebben deputaten moeite gehad de besluiten van de synode van Ede te volgen. Immers: eerst wordt gesproken van twee lijnen, om vervolgens een van die lijnen als uitgangspunt te nemen en daarmee in feite de opdracht te herzien. In de taakopvatting waarmee is gewerkt, is dit dan ook aangepast.

Een andere reden is dat het niet mogelijk lijkt de grens tussen algemeen en bijzonder ambt in taken in de praktijk zo strak te trekken. Zie ook het antwoord op vraag 13.

Vraag 6.3: P. 63: Ad a. De uitgebreide schaal waarop zusters nu al werkzaam zijn maakt duidelijk, dat vrouwen niet geweerd worden uit allerlei functies. Dat zijn er drie, de ambten zoals we die nu kennen. De stelling dat herziening van de ambtsleer de door de Geest geschonken gaven van zusters niet zou erkennen hangt af van wat het resultaat van die herziening zou zijn. Als daar uit zou komen, dat de suggestie van prof. De Ruijter (een kernkerkenraad voor leer en tucht en verder alles openstellen) hout snijdt, dan vervalt dit argument; er zijn dan twee specifieke functies gesloten.

Ad c. Het hangt er maar van af of je aan de prediking gezag toe wilt kennen. Ik denk: ja (ook al is dat gezag niet absoluut). En daarom is c te verwerpen.

Antwoord 6.3: Ad a: De vraag is of de functies die zusters nu in de kerk vervullen, principieel anders zijn dan de functies die zij nu niet mogen vervullen. Dat is naar onze mening niet altijd zo (b.v. kerkelijk werker, catecheet, docent theologie, geestelijk verzorger). De scheiding tussen ambtelijk en niet-ambtelijk wordt dan gekunsteld, de facto slechts het ontbreken van een publieke bevestiging. Wie ervoor kiest niets te veranderen, zal toch iets moeten veranderen, nl. de vrouwen die nu op allerlei plekken en in allerlei rollen de facto ambtelijke taken vervullen, weer tot zwijgen brengen.

Ad c: Het karakter van de prediking zou kunnen worden omschreven als ‘tot mensen opbouwend, troostend en bemoedigend spreken’. Dat is in 1 Kor. 14:3 de omschrijving van profeteren en blijkens 11:5 werd dat daar ook door vrouwen gedaan. Je kunt dat een vorm van (geestelijk) gezag noemen, maar dan niet in de zin waarin de ‘zwijgteksten’ over gezag spreken. Daarbij valt ook de prediking onder de collectieve verantwoordelijkheid van de oudsten

Vraag 6.4: *Besluit 2 grond 2: Zijn de OT-ische wet die vrouwen in bescherming neemt en het feit, dat Jezus vrouwen in zijn gevolg opneemt, voldoende grond om aan te geven dat de heilsgeschiedenis de patriarchale cultuur doorbreekt? Geeft de geschiedenis van Debora aan, dat die patriarchale cultuur toen al op instorten stond?*

Antwoord 6.4: Wij beweren niet dat in de tijd van Debora de patriarchale cultuur op instorten stond. Wel dat er toen af en toe ruimte was voor een vrouw in een leidinggevend ambt (zie ook Micha 6:4), meer dan anno 2017 na Chr. in onze kerken.

Verder zijn wij van mening dat de Bijbel een patriarchale cultuur niet als norm voorschrijft.

Vraag 6.5: *P. 68: Grond 3: Wordt hier stelling genomen over de uitleg van die passages, terwijl dat in de hoofdtekst niet gebeurt? Biedt het rapport voldoende grond om deze conclusie als grond onder besluit 2 te trekken? Geldt dat ook voor grond 4? Is de exegetische van de betreffende teksten voldoende grondig geweest?*

Antwoord 6.5: Het was beter geweest als de opmerkingen in grond 3 bij besluit 2 ook in hoofdstuk 2 aan de orde waren geweest. Wij zijn echter beducht voor het kerkelijk ijken van een bepaalde exegetische en zijn er daarom sober over gebleven. In grond 3 gaat het erom, welke conclusie niet dwingend uit deze teksten kan worden afgeleid. Grond 4 geeft aan dat deze teksten wel betekenis behouden.

Vraag 6.6: *Voor wat betreft de door u voorgestelde besluitvorming ben ik het met u eens dat optie a niet reëel. Optie b wordt al sinds van Bruggen daar in 1984 over schreef, bepleit en in is reeds de Kerkorde voorzien. Mijn vraag betreft daarom de opties c t/m h.*

Hebt u overwogen om de besluitvorming over deze opties in de onderstaande 2, over 2 synodes te verdelen, stappen te laten verlopen:

- 1. De synode Meppel spreekt uit dat de Bijbel ruimte biedt voor de opties c t/m h en vermeldt daarbij uitdrukkelijk dat dit geen zaak is van Bijbelkritiek, maar van Bijbelverstaan.*
- 2. De volgende synode kan vervolgens een uitspraak doen over de toepassing in onze kerken.*

Dit is bestuurlijk gezien niet een heel sterke aanpak, maar misschien wel passend bij wat u in paragraaf 6.5 bij optie h in de laatste volzin van het cursieve deel zegt.

Deze aanpak geeft de kerken de gelegenheid de besluiten van deze synode breed te bespreken en, indien de noodzaak daartoe wordt gevoeld, de gelegenheid om bij de volgende synode revisie van deze besluiten te verzoeken. Als blijkt dat zo'n verzoek tot revisie niet wordt gehonoreerd, kan dan een besluit volgen.

Met deze aanpak lopen kerken “die zich nu al niet aan de regels houden” ook geen gevaar in een kerkjuridisch probleem te komen.

Revisie is uiteraard ook mogelijk als we “nu” voor optie h kiezen. Er zal dan tussen “nu” en de

eerstvolgende synode een praktijk groeien, die niet meer valt terug te draaien, waardoor een eventuele revisie feitelijk beperkte invloed heeft.

De hierboven genoemde aanpak betreft die van een voorgenomen besluit, dat je uitvoert tenzij er gegronde bezwaren zijn. In het maatschappelijk verkeer tussen werkgever en vertegenwoordigers van werknemers wordt deze figuur ook toegepast.

Antwoord 6.6: Over deze vorm van ruimte bieden aan iedere gemeente hebben we als deputaten niet gesproken, maar het is ook een vorm waarin dat zou kunnen. Wel denken we dat het voor de gemeenten die nu al zo ver zijn geen oplossing biedt en voor de andere gemeenten een onvoldoende heldere koers.

Vraag 6.7: Het rapport laat zien dat vrouwen tot de ambten mogen worden toegelaten? Is het ook zo dat het naar uw oordeel moet?

Antwoord 6.7: Wie van oordeel is dat de Bijbel niet absoluut voor alle eeuwen aan vrouwen het kerkelijk ambt ontzegt, miskent door God geschonken gaven als hij niettemin geen uitwendige roeping en bevestiging van vrouwen hanteert.

Vraag 6.8: N.a.v. p.60, U concludeert dat de Bijbel geen helder antwoord geeft op onze vragen als het gaat om de rol van vrouwen en als het gaat om de inrichting van ambten. Is het dan zo dat naar uw mening slechts 3 argumenten overblijven die ons kunnen helpen een keus te maken uit de in 6.5 uitgewerkte opties, te weten:

- *het motief van meer of minder aansluiting bij de traditie/kerkgeschiedenis*
- *meer of minder aansluiting bij de adviezen van de zusterkerken*
- *onze pastorale opdracht voorop te gaan in het liefdevol leiding geven aan onze zusters door hen – ook formeel – de plaats te geven die hen toekomt?*

Antwoord 6.8: Op de zin die de vraagsteller citeert, volgt: „Wel maakt God in zijn Woord duidelijk dat...” De gedachte dat wij het bij gebrek aan Bijbelse wijsheid louter met secundaire overwegingen moeten doen, delen wij dus niet. Dit blijkt ook uit de samenvattingen van wat we uit de Bijbel afleiden, die zijn opgenomen aan het einde van hoofdstuk 2 en 3.

Vraag 6.9: N.a.v. p.61, 6.4: kunt u aangeven wat dit voorop gaan door mannen betekent m.b.t het voorliggende vraagstuk?

Antwoord 6.9: We hebben geen concrete richtlijnen kunnen formuleren waarin dat vooropgaan tot uitdrukking komt, en denken ook niet dat dat mogelijk is. We verwachten wel dat dit zich in de praktijk van de ambtelijke samenwerking zal uitkristalliseren.

Vraag 6.10: N.a.v. p.67, eerste alinea: breuk met het verleden of niet, als we naar eenwording met NGK willen, en de vrouw in het ambt daarin voor ons geen breekpunt meer is, zullen we dan sowieso hier geen ruimte aan moeten geven?

Antwoord 6.10: De kwestie van vrouwelijke ambtsdragers zou in elk geval geen punt mogen zijn om de eenwording met de NGK te blokkeren.

Vraag 6.11: *Ik kan de stappen die in het rapport gezet worden over het algemeen goed volgen, dat wil zeggen dat ik begrijp waarom deze stappen gezet worden. Toch heb ik een vraag over het geheel. De verwerking van Schriftgegevens vind ik een heel sterk punt. Maar is het inderdaad zo dat het voornamelijk een kwestie is van een andere interpretatie van Bijbelteksten? Of zit er nog wat onder dat niet echt benoemd wordt? Zou er niet nog een duidelijkere verantwoording nodig zijn voor deze verandering ten opzichte van het verleden? In het rapport wordt het zelfs een breuk met het verleden genoemd (pag. 62).*

Antwoord 6.11: In het rapport wordt aangegeven dat iedereen beïnvloed wordt door de cultuur waarin hij leeft. Dat geldt voor ons, maar net zo goed voor onze voorouders. Die cultuur kan leiden tot vragen over het verstaan van de Bijbel en dat zullen vandaag andere vragen zijn dan in de 16^e of 17^e eeuw. Als je het antwoord maar Bijbels kunt verantwoorden. Overigens is cultuur hier niet per se een negatief begrip. Paulus paste zich ook aan bij de cultuur en riep zijn lezers daartoe op (1 Kor. 9:19-23, 10:32 – vlak voor de hoofdstukken waarin de vrouw in de gemeente ter sprake komt).

De term ‘breuk met het verleden’ hebben we gekozen om woorden te geven aan de pijn die men kan ervaren. Achteraf was deze woordkeus wellicht niet goed, omdat we merken dat het ook oproept dat we zouden vinden dat we het in het verleden blijkbaar verkeerd hebben gedaan. Dat denken wij niet en hebben we ook niet willen zeggen.

Vraag 6.12: *Er worden twee lijnen weergegeven, zoals in de grond van besluit 2 van de GS Ede verwoord is: „het doorlopend spreken van de Schrift laat twee lijnen zien. De ene lijn is die van gelijkwaardigheid tussen man en vrouw – de andere die van het verschil in verantwoordelijkheid die God aan man en vrouw heeft gegeven; deze beide lijnen dienen verdisconteerd te worden.” M.i. komen deze twee lijnen in het rapport duidelijk naar voren. Maar m.i. moet er duidelijker beargumenteerd worden dat voor de ene lijn gekozen wordt (die van gelijkwaardigheid tussen man en vrouw) en niet die de lijn van verschil in verantwoordelijkheid. Ik zit nu nog een beetje met het gevoel dat het wat ‘arbitrair’ is dat het besluit zou moeten vallen dat de ambten opengesteld moeten worden.*

Antwoord 6.12: Reeds in onze taakopvatting (p. 74) is enige afstand genomen van de formulering van de synode van Ede – overigens met goedkeuring door deze synode. Er is naast gelijkwaardigheid, verschil tussen man en vrouw, maar de vraag is of het woord verantwoordelijkheid hier van toepassing is.

Vraag 6.13: *gelet op grond 2 bij besluit 3 waar wordt gezegd dat de uit de tijd van de Reformatie afkomstige ambtsstructuur niet rechtstreeks aan de Schrift is ontleend en daarom naar gelang van de omstandigheden mag worden gewijzigd en/of aangevuld, zou ook de vraag gesteld kunnen worden of we überhaupt kunnen spreken over een bijzonder ambt. Is deze vraag niet ‘logischer’ dan nu al suggereren dat bijzondere ambten open staan voor vrouwen?*

Antwoord 6.13: Het is inderdaad de vraag of het onderscheid tussen het bijzonder ambt en andere taken in de kerk in de Bijbel zo scherp is als wij het kerkrechtelijk geregeld hebben. Misschien niet in theorie, maar in de praktijk heeft het bijzonder ambt wel een hogere status. Maar het is geen kwestie van status; de kerkorde van voor 1975 gebruikte hier het woord dienst. Ons heeft echter de tijd ontbroken om hier dieper op in te gaan in het rapport. Maar dit is wel een overweging bij het zoeken naar de strekking van de zgn. zwijgteksten voor vandaag. Status en gezag worden in onze denken makkelijk gekoppeld, waardoor we soms aan gezag in de Bijbel een andere betekenis

toekennen dan daar bedoeld is. Wie ambten als diensten ziet, komt niet zo snel bij de maatschappelijke betekenis van gezag uit.

Vraag 6.14: pagina 67: wat wordt er bedoeld met 'in de vrijheid van de kerken laten'? Als dat betekent dat iedere kerk zelf bepaalt wie haar ambtsdragers zijn, dan volg ik dat, met als consequentie dat in de ene gemeente wel vrouwelijke ambtsdragers zijn en in de andere niet. Maar dit kan m.i. niet betekenen dat de ene kerk bijv. de vrouwelijke afvaardiging naar een meerdere vergadering niet erkent. Hiermee samenhangend: op pagina 70-71 staat dat deputaten beschikbaar zijn om na de besluitvorming en zo mogelijk voor de sluiting van de synode op het punt van de consequenties van dit voorstel mbt de formulieren een voorstel te doen. Volgens mij hoort dit niet 'zo mogelijk' voor de sluiting van de GS, maar horen de consequenties van een dergelijk besluit in de formulieren verwerkt te worden door deze synode. Als kerken werken we dan wel met dezelfde formulieren, maar het kan dan zijn dat we niet allemaal de vrijheid nemen mbt vrouwen in het ambt. Met andere woorden: het kan niet zo zijn dat we als kerken elkaar niet kunnen vinden in de vrijheid van het al of niet benoemen van vrouwelijke ambtsdragers.

Antwoord 6.14: Met de kanttekening bij de zin van p. 67 zijn wij het eens. We denken dat het goed is om dan over de erkenning in meerdere vergaderingen afspraken te maken, naar het voorbeeld van de afspraken die hierover in de NGK zijn gemaakt.

p.70-71: Wij vonden het lastig al de formulieren te gaan bewerken voordat we wisten welke kant de synode op wil. Maar we zijn het ermee eens dat dit bij de besluitvorming hoort. We hebben 'zo mogelijk'; geschreven omdat wij dit als deputaten niet zelf in de hand hebben. Dan moet er namelijk tussen de besluiten van de synode in dezen en de sluiting nog voldoende tijd zijn, eventueel door de sluiting daarvoor uit te stellen.

Vraag 6.15: pagina 71: Ik vind het jammer dat er geen voorstel bij zit om de liturgische formulieren op dit punt aan te passen. M.i. gaat een dergelijk besluit niet zonder een aangepast formulier dat in alle kerken gebruikt wordt, ook in die kerken die geen vrouwen zouden laten participeren in de ambtelijke dienst. Want het formulier zal toch zeker wel in alle kerken gelezen worden en het onderwijs dat daarin vervat is door alle kerken gedragen. Daarom lijkt het mij, ook al moet de besluitvorming nog plaatsvinden, belangrijk dat er ook aangepaste formulieren liggen.

Antwoord 6.15: Zie hier het antwoord op de vorige vraag (14)

Vraag 6.16: Je hebt twee partijen in de kerk, degene die zegt: 'geef elke kerk de eigen ruimte, dit mag ons niet verdelen want CJ is belangrijker'. En je hebt een partij die uit dezelfde liefde voor Christus zich ernstig bezwaard voelen als de ambten opengesteld worden. Los van de vraag of het exegetisch kan of niet, is degene die zegt dat dit niet kerkscheidend mag zijn en dat iedereen de ruimte moet krijgen (voorstanders) niet geroepen zich aan te passen bij hun 'zwakkere' broeders en zusters voor wie dit wel kerkscheidend is?

Antwoord 6.16: Helaas ligt de indeling in twee partijen niet zo helder als hier gesteld wordt. Er spelen ook andere belangen mee. Zo zijn er ook die vanwege de (huns inziens) discriminatie van vrouwen de kerk verlaten of althans weigeren ambtsdrager te worden. En anderen wijzen vooral op de betekenis van de rol van vrouwen voor de werfkracht van de kerk in deze tijd.